

3 אורבן 3

964

אלף

בתוכן: אוריינטציה — מ. ע. אל"ף / ארץ העברים על הפרת — ע. חורון / חלוציות
בלי מחלצות — זאב חנון / נוער עברי בכפרי יזרעאל — ח. שפי / כלה (שיר) — אהרן
אמיר / יהודי מצרה נחלץ? — עודד / צל (שיר) — אסתר / פנחס שדה — גימ"ל / יופיטר
כועס — י. עברון / "חטיפת" מולדת — יעלה דותן / עדותו של ארון הספרים — ספרן /
החוזר השחור — (אגדה מצרית) / הבוקר ואיך לצאת ממנו? — אליהו סולל / אסור להציץ
— יונתן קינן / בית מריבה — מ. חצור / רשימות ערביות — א. רם / המפלגות בעראק /
יומן "אלף" / הדי "אלף" בחוק-לארץ

הבחירות הציוניות

ביום ד', ה'13 ביוני, נתקיימו במדינת ישראל בחירות לקונגרס העשרים-ושלשה של ההסתדרות הציונית העולמית.

כל המפלגות הציוניות — מלבד אלו שהחרימו אותן מתוך חשש מבוטס למדי מפני זיופים וסילופים — הכעילו במרץ את מנגנוני הארגון וההסברה שלהן. כולן שקדו להזעיק את תומכיהן אל המערכה ולהעמיד את הצבור בכלל, ואת הנוער בפרט, על חשיבותן של הבחירות האלו, על חשיבות ההכרעה בהן, על חובת ההשתתפות בהן. כולן עמלו ליצור את הרושם שענינים חיוניים של המדינה מוטלים על כף המאזניים.

חרף כל זאת הרגישו רבים, רבים מאד, שהענין כולו הוא משחק של הבל ודעות-רוח, שאין לו שום צידוק במציאותה של המדינה, שאין הבחירות האלו חלק אור-גני של החיים הפוליטיים במדינה — שהן ענין טפל, חיצוני, הקצרה, שהן — "ציונות".

אולם בכל הצבור כולו נמצא רק גורם אחד שהעז להשמיע ברבים כי "המלך הוא ערום". שהעז לקרוא את האזרחים ואת הנוער למשוך יד מן הבחירות הציוניות.

הגורם הזה היה "אלף".

את קריאתו אל הצבור, — שבימים האחרונים קודם הבחירות התנוססה בחוצות הערים הראשיות שבמדינת, היתה לשיחה בפי רבים והשפיעה את השפעתה, — מביאים אנו בזה.

אל האזרחים, אל הנוער!

ערב הבחירות לקונגרס של ההסתדרות הציונית הכושלת, פונים אנחנו בקריאה אל כלל אזרחיה של מדינת ישראל, ואל המוני הנוער העברי בפרט: **משכו ידיכם מן הבחירות הציוניות!**

ההסתדרות הציונית העולמית כופרת כר-בנותה של מדינת ישראל ותוכעת לה חלק בשלטון במדינתנו.

בכוח מכשירים כספיים וארגוניים בחוץ-לארץ — היא חותרת תחת רבנות המדינה ומתערבת בכל שטחי חיינו: במדיניות הפנים, במנהלה, במשק, בכלכלה, בחינוך, ואף אל מדיניות-החוץ הישראלית שלוחה ידה! אין ההסתדרות הציונית העולמית מיצגת את תושבי ישראל ואין היא פועלת לפי האינטרסים של יושבי ישראל — כדברי ראש הממשלה עצמו.

אזרחי ישראל, נוער עברי, אין לנו חלק בבחירות הציוניות.

מידת המנעותכם מן הבחירות הציוניות תוכיח בעליל מה אחיזה יש לתביעת ההשתתפות הציונית על מדינת-ישראל.

החרימו את הבחירות הציוניות!

אלף.

קול הנוער העברי

הגליון הזה

בוכוח על שאלת האוריינטציה הכרעה נוסחתו של ד. בן-גוריון: "אוריינטציה על עצמנו". מה צורה לובשת נוסחה זו בביצועה למעשה? — זאת בא להאיר מאמר המערכת, **אוריינטציה**, "האוריינטציה על עצמנו", במסגרת תפיסת-הדברים הציונית, בסופו של דבר אינה אלא אוריינטציה על-הממלכה. אבדן-הדרך של המדיניות הישראלית הוא גם סבה לתלות האומללה הזאת גם פועל-יוצא ממנה.

ארץ העברים על הפיר, הוא תקציר

של ספר בשם זה ש. חורון מכינו עתה לד"ר פוס. בהביאנו אותו בגליון זה מקוים אנו למלא את תביעתם של הרבה מקוראינו לניסוח מקיף ותמציתי כאחד של תפיסתנו ההיסטורית וגישתנו אל בעיות ההווה ואל כווי העתיד של הארץ.

זאב חנון, מיועדו התקפני ועז-הביטוי, מצליף הפעם, ברשימתו **חלוציות בלי מחלצות**, על המבכים את אבדן הרוח החלוצית מן הנוער. סביב אותה נקודה של ירידת המתח והלכידות אנוכיים-קרייריס-טיים בנוער סובב גם המאמר **"הבזק"** — ואיך לצאת ממנו. מחברו, אליהו טולל, תלמיד גמנסיה, מנתח בחריפות את סיבות המשבר: תהום הצביעות שבין האידאולוגיה הציונית הרשמית למציאות החיים של המדינה ושל הנוער.

המשבר בקבוץ-המאוחד הוא ענין הרשימה **בית מריבה** מאת מ. חצור, העומד גם על מקומו של נוער הקבוצים בתוך תמונה זו של התנצחות דוקטרינרית והרס חברתי.

באחיהם הקרובים של אלה, בני המושבים שבעמק-יזרעאל, רקע גידולם ומנטליהם המיוחדת, עוסקת הרשימה **נוער בשדות יזרעאל** מאת ח. שפי, שמתוך שהוא עצמו ברהעמק הריחו יודע את נושאו ידיעה אינטימית ביותר.

"אסור להציץ!" — זו סיסמת הצבור הרחב, רועי ומאשרי לשמתגלגלים הדברים על הבעיה המורכבת: מיהו יהודי? זאת ממחישה לפנינו רשימתו המאלפת של יונתן קינו.

בחלק הספרותי-האמנותי המורחב תמצא צאן שירים של אהרן אמיר ושל אסתר; רשימות והערות בקורת על אחד מספוריו האפייניים של אשר ברש, על המשורר הצעיר פנחס שדה, על פולחם ס. יזהר; רשימת-של-מורה ליעלה דותן; טילון-אור חושפני על ארון הספרים העברי; אנדה מצרית מיתולוגית, קטנה ורב-תחן, **החזיר השחור** — ותצלומי יצירות של שלושה מסובי הפסלים בישראל: ר. להמן, מ. גומפל, ש. הימן.

מערכת הבחירות לקונגרס הציוני, והבחירות עצמן, התנהלו במדינה באווירה של ביטול ואדישות, שהיה בהן אולי כדי להפתיע את הציונים ה"מקצועיים" ואת המשקיפים היהודיים מחוץ-לארץ. הגופים המפלגתיים השונים, המסוגלים להסתדרות הציונית העולמית ועומדים על בסיס האידאולוגיה הציונית, אף הם עשו את מלאכת התעמולה והארגון הכרוכה ב"פנטזיה" הציונית הזאת בלא רצינות יתרה, כמצוות אנשים-מלומדה, וסיסמותיהם על הרוב לא היה להן קשר מיוחד לבעיות המנסרות באמת בעולם הציוני. לכל היותר ראו עסקני המפלגות בבחירות האלו מעין חזרה-כללית ותמרון-ארצי לקראת הבחירות ה"אמיתיות", הרציניות, הקרובות לבוא, הבחירות לכנסת השנייה.

כפי שיכלו אנשים שראשם פתוח לחזות מראש, נעשתה הציונות במדינת-ישראל מין ענין-שבמסכמות, ענין-שבשגרה, ש"הרבים מחזיקים בו על פי מסורת ומתוך נוחות-שבהרגל, שמטעמים שבתועלת ובזהירות, כביכול, מוסיפים להעלות לו מס"שפתיים, ושמחמת חוסר-העזה וקפאון מחשבתו אין מעיזים לבעוט בו בעיטה נירה צחת, פתרון-לשעה, פתרון-ביניים, של "השאלה הציונית" נמצא בכך ששמו אותה בחרכאות. פתרון זה הוא ביטוי מספיק למין ביטול מפוכח וזלזול של נבונים-מעש, אבל אין הוא מחייב למחשבה מסקנית, ויותר משהוא "פתור" הוא פוסר — פוסר מקביעת הגדרות, פוסר מהתנערות שלמה שהרי אם ממילא הענין הציוני כה מזולזל ומבוטל בעינינו, מה טעם — ומה צורך — למרוד בו, לקום עליו ולהשליכו אחר גו והוא גם הדבר שהטיתו בפנינו רבים ושונים — בין ידידים בין יריבים — משפרסמנו ברחובות הערים את כרונוז הקורא להחרים את הבחירות הציוניות, אמרו לנו שבכך רק מנפחים אנו את חשיר בותן של הבחירות האלו, והרינו נמצאים עושים את שליחותם של הציונים עצמם. היו אף שניבאו לנו כי כרוזי-ההחרמה יניעו הרבה אנשים שווינפש להשתתף במשחק הבחירות האלו.

מערכות ברורות, הצגה ברורה וחזונית, ומחייבת, של בעיות-יסוד, — דברים אלה הם, לדעתנו, צורך חיוני כיום למדינת-ישראל, לחייה הצבוריים, למדיניותה, הפ"סיחה על שתי הסעיפים היא בעוכרי המדינה, דוקה משום שהיא עומדת בשלב ראשוני של קביעת הדפוסים ועיצוב האופי ופילוס דרכים-לבאות.

הפסיחה על שתי הסעיפים עוכרת את המדינה בכמה וכמה שטחים חשובים ביותר. למשל, בשאלת מעמדה של הדת בתוכה, למשל, בשאלת מעמדם של דוברי-הערבית והיחס אליהם. למשל, בשאלת קיומה של הקרד-הקיימת, שהיא מאבות-מוסדותיה ואבות-נכסיה של הציונות, ולמשל, בשאלת הציונות עצמה ומעמדה — הרשמי, והצבורי — בתוכנו.

וכל כוח, וכל מעשה, התורמים ומסייעים להצגתן המפורשת של בעיות-יסוד אלו ולזירוז הכרעתן, סבורים אנו שהוא עושה שירות מעיל למדינת-ישראל ולטובתה.

אוריניצה

מדינות הליגה, מלבד הממלכה הירדנית. נוסף לכך את התביעה שהגישו, כפי הנראה, קאהיר ודמשק ללבנון, תביעה למעבר ובסיסים לחילותיהן בארץ הלבנון. נוסף את כל אלה, וראינו בעליל עדמה מתהדקת העניבה על צווארינו, עדמה מזרזים ומקדמים אנו — באולטימטום המדינתי, וב"אוריניצה" שלנו — את גיבושה הערבי של ארץ-הפרת.

כל הגורמים המדיניים, בעולם בכלל, ובארץ-הפרת בפרט, עומדים נדהמים למראה אולטימטום של המדיניות הישראלית בתחום שהוא. בסוף כל הסופות, התחום המכריע לגבינו, זה חבל-העולם שבו אנו נתונים, שבו אנו פועלים — המזרח התיכון. האנגלים, למשל, מביעים בלשון מפורשת, בין בצער בין בסיפוק, את פליאתם על כך שישראל לא השכיחה לפלג את הגוש הערבי שכנגדה, אף לא לנצל את הפילוגים הקיימים בו בעין. פליאה זו רוחה כנראה גם באנקה, אולי גם במוסקבה.

אף את מטרות המוצהרת-למחצה — שלום נפרד עם עבדאללה, במסגרת שלום בריטי-אמפריאליסטי בארץ-הפרת — לא הצליחה המדיניות הישראלית להשיג, והיא רחוקה ממנו עתה אולי לא-פחות משהייתה. היא החמיצה הזדמנות מצוינת וממשית מאד לעשות שלום נפרד עם סוריה, בתקופת שלטונו הקצרה של חוסני זעים. היא לא הצליחה לנצל את הניגוד המר שבין הגוש האשמי לגוש המצרי-הסעודי בתוך הליגה הערבית. היא לא עודדה אף כמלוא-גיממה את שאיפות ההספחות אל ישראל, המהלכות — למרבה-ההפתעה! — בקרב ההמונים בחלק ה"פלשתינאי" של ממלכת עבדאללה וברצועת עזה. היא לא עודדה כהוא-זה את שלל הגורמים האתניים והחברתיים שהם בני-בריתו הטבעיים, אם בפועל ואם בכוח, ברחבי ארץ הפרת. היא לא נקטה שום יזמה לניצול האפשרויות המצוינות, והקיימות, לעשות שלום עם הלבנון, לכרות ברית-אמת נושאת-קידמה-ופריחה עם הלבנון, ולהניח בכך אבן פינה למבנה-כולל חדש של ארץ-הפרת. בכל אלה לא נסתה, או שנסתה — על דרך האימפרוביזציה, מתוך מבוכה, כל-בירוב ובחצי-פה, ומתוך אבדן-דרך — והעלטה חרס.

ובאמת גם לא יכלה להשיג בכך דבר, משום הטעם הפשוט שאין היא יודעת כלל מה חפצה במזרח, מה מבוקשה בארץ-הפרת. משום שאין לה קו בארץ-הפרת. משום שאין לה אוריניצה על ארץ-הפרת.

כידוע, וכמוצהר, יש לנו בסיס אחד למדיניות-החוץ שלנו. אנחנו, כידוע וכמוצהר, יש לנו "אוריניצה על עצמנו". אוריניצה על "קבוצת גלויות", על המגביות.

לא מכבר היו משתעשעים אצלנו ברעיון הברית עם אנקה, ואכן, התורכים — בין במסגרת הברית צפון-האטלנטית בין מחצה לה — הריהם כוח רציני וגורם רציני. וקברניטיה הם אנשים רציניים, בעלי מסורת מדינית ותיקה.

אבל דוק זאת היא הצרה, כי מהיותם אנשים רציניים מתקשים הם כנראה מאד לעשות עסק עם ישראל שאין לה שום מדיניות חיובית בארץ-הפרת. עם ישראל שאינה יודעת כלל מה היא רוצה בחבל-הארץ שבו, בעוונותיה הרבים, היא נתונה; עם ישראל שכל חפצה הוא שיניחו לה, "לקבץ גלויות" ולנהל מגביות במדינות-הים.

היה גם זמן שבעלי האוריניצה-על-עצמנו היו מגמגמים משהו על "כוח שלישי" נייטרלי בעולם. ישראל — כך אמרו — לא תשתייך לא למזרח ולא למערב, אלא תחתור להקמת אותו כוח שלישי. מגמה זו זכתה, כמדומה, לבוא על ביטוייה בהצבעות מסוימות של ישראל בלייק-סקס בתחילת החורף האחרון. כיום, כמובן, שוב אין מדברים על כך.

עצם הרעיון אפשר שהוא רציני, ואפשר שאין בו ממש. בכמה וכמה מדינות — אפילו "מערביות" — עדיין לא נואשו ממנו, על כל פנים. אבל ישראל הסתלקה ממנו לא משום שהתברר בעליל כי אין בו טעם ואינו כדאי, אלא משום שהתברר כי "כוח שלישי" ומגבית ואגרות-חוב והענקות אינם עולים, אינם יכולים לעלות, בקנה אחד. כן גם לא נסינו להפיק תועלת מניגודי-האינטרסים בין שלש מעצמות המערב בלבאנט. סוף דבר הועמדנו בפני חזית מאוחדת של שלש אלו נגדנו. אפילו ההענקת האמריקאית, שסיכוייה נראו כה

הסכסוך שלנו עם סוריה מסתיים כנראה בכעין פיאסקו. פתחנו, כזכור, בקול-ענות-גבורה, מטוסי ישראל הפציצו מה שהפציצו, כפרים נמחו ויושביהם גורשו, המדינאי נופפו בחרבות. ראש-הממשלה הצהיר כי שום כוח שבעולם — גם לא ארגון-האומות — לא יכריחנו לחדול מייבוש החולה. את הצהרות המדינאים תרגמו חיילי צה"ל ללשון של דם ואש וגפרית, ובשלב מסוים היה במערכה כדי להזכיר — כדברי העתונים — את השעות המרות ביותר של קרבות נגבה ואבדיס בשנת 48.

בינתיים באה החלטת מועצת-הבטחון, מעצמות המערב נצבו נגדנו כאחת, לתדהמת הדיפלומטיה הישראלית. האו"ם עמד על שלו. משרד-החוץ הישראלי נסה להציל את כבודו בניסוחים המקמקים של עקיפה, אבל לא הועיל הרבה. הצבא מאוכזב ובעלי המליצה הפטורית צועקים חמס — אבל אנחנו מצייתים להחלטות, נכנעים. נסוגים. אנחנו מסיימים בקול-ענות-חלושה. אנחנו מסיימים בקול דממה דקה.

מבחינת הענין הממשי שהיה עילת כל הרעש אולי אין התבוסה נוראה כל-כך. הסברה אומרת שאם זמן-מה נהיה ילדים טובים נוכל "להסתדר" אחרי כן במה שנוגע לעצם העבודה בייבוש החולה. נשאלת כמובן השאלה לשם מה היינו צריכים להיות ילדים רעים כל-כך בתחילה, וכלום אי-אפשר היה להגיע להשג זה עצמו מבלי לנהול תבוסה ניצחת בזירה המדינית הבינלאומית, נוכח אורם המלא של זרקורי דעת-הקהל העולמית וזרקורי התעמולה הערבאית.

עיקר הנזק נגרם אפוא לא למפעל-הייבוש אלא לפרסטיז'ה של מדינת-ישראל. חכמים ונבונים יאמרו כי פרסטיז'ה אינה ענין ממשי כל-כך, וכיון ש"עם ישראל" חי "אלפיים שנה" בלי פרסטיז'ה הרי אין בכך כלום. לאמיתו של דבר כלל לא כך הוא, כמובן. הנזק, הנזק החמור, שנגרם לנו פוגע קשה בסכוייה המדיניים של ישראל, מחבל בכוש-המיקוח שלה, חושף ומגביר את בדידותה המדינית בעולם, משנה לרעתה את מאוזן-הכוחות בארץ הפרת.

אכן, מאזן הכוחות בארץ הפרת נשתנה, בתוך המהומה, שינוי מפורש לרעתנו. ולא רק משום שבינתיים נתחזק מעמדה של הכנופיה המושלת כרגע בדמשק, כלפי פנים וכלפי חוץ, אלא בעיקר משום שהמהומה שימשה עילה מצוינת לחיזוק המגמות לאיחוד סוריה ועראק, לגיבוש האשמי של ארץ-הפרת, ללכודם המדיני של כוחות הערבאות — נגדנו.

יחידות צבא ואויריה של עראק חונות עתה בסוריה. דבר זה לא הצליחו מושלי בגדאד להשיג משך שנים רבות. הם השיגוהו עתה, ועראק, כידוע, היא היחידה מן המדינות שתקפנו אשר אין לה הסכם שביתת-נשק עם ישראל. והמשטר החולש על עראק חותר בעקשנות ובהתמדה לסיפוחה של סוריה, ויש גם יש לו עור-כנגדו בתוך דמשק הנבוכה, החלושה.

המדיניות הישראלית בענין זה דומה שהיא שוקדת להוכיח לבגדאד את אמיתות המימרה ש"הטוב בבעלי-בריתך הוא אויבך". כשהתכוונו העראקים ב-1949 להכניס חיל-צבא לסוריה קם משרד החוץ הישראלי והודיע כי אנחנו נראה בכך הפרה חמורה ביותר של המצב-הקיים אף נגיב על כך במלוא החריפות. במעמדנו אז היה לנו הכוח גם לאיים גם להגשים את האיום, ובאמת לא הגיעו אז הדברים לידי הכרעה. כיום נשתנה מעמדנו במידה ניכרת, במידה מדאיגה עד מאד — שהרי כניסתן של היחידות העראקיות לסוריה עתה אף לא הניעה את משרד-החוץ הישראלי לפצות פה ולצפצף, ועתה מסכימים כל המשקיפים המדיניים כי ענין המדינה ההאשמית הגדולה קרוב הוא ביותר לכלל גישומו.

לכך קשורה גם שאלת ירושת-העצר של עבדאללה בן חוסיין, מלך ארץ-הירדן. האמיר טלא, בכורו ויורשו של מלך עמון ועיר דוד, אויב-מבית למלך ולמגמותיו השושלתיות, סולק, כזכור, לאחר שעברה אותו רוח-תזויות, לפי השמועה. סמוך לאחר כך אץ גורי סעיד הזקן להפגש עם עבדאללה ברבת-עמון, ובעקבות פגישה זו הוגד כי נראה הדבר שעבדאללה יעשה את פייצל, מלכה הנער של עראק, יורש כסאו ומלכותו. וברור מה פרוש הדבר מבחינת סכוייה של ארץ-הפרת לגיבוש ערבי במסגרת כוללת של ממלכה האשמית, שפחת בריטניה והמערב.

נוסיף לכך את פגישת הרמטכ"לים של מדינות הליגה הערבית. נוסף לכך את חווה-הבטחון-הקולקטיבי החדש, הכולל את כל

ארץ העברים על הפרת

הדברים המובאים בזה הם תקצירו של ספר בשם זה, שע. חורון מכינו לדפוס בני-יורק, באנגליה. בתקציר זה נעשה הנסיון, שידידי „אלף“ מצפים לו זה כמה, למצות מיצוי עיוני את כלל התפיסה ההיסטורית שלנו ואת כלל גישתנו אל בעיות ההווה והעתיד.

מבוא

ארץ עתיקה בלא שם, ועולם חדש לגילוי

מן הים התיכון עד הנהר פרת ומהלאה לו, בין מדבריות ערב ורמות קדמת-אסיה, משתרעת ארץ שאין לה שם מוגדר בלשון המודרנית, אף שבכללותה הריהי יחידה טבעית. עמה הקדמון של ארץ זו קרא לה, או לרובה, בשם הגאוגרפי „עבר“ [עין צרית], שפירושו: „הארץ“, „ארץ הנהר (פרת)“, או „ארץ העברים“. ארץ זו (כולל את כנען ועיקרה של ארץ-הנהרים, היא „מסופוטמיה“) מופיעה תכופות בעולם של חכמים ואנשי-ספר בתורת „המזרח הקלסי“, „ארץ התנכ“י“, „השהרון הפורה“, וכי; אולם עדיין לא נסה איש לראותה בשלמותה האורגנית, בזמן ובשטח, מקדמת-הימים ועד לבעיות ההווה. בתור שכזאת, כחטיבה גיאופוליטית ותרבותית גדולה, עדיין ארץ זו מחכה לחקירה. גילוייה של זו יוכל לשפוך אור לא על תולדות המזרח והמערב בלבד, כי אם גם על עתיד האדם: כי כאן, בארץ-הפרת, מוצאים אנו את אחד „העולמות החדשים“ האחרונים להרפתקה ולאפשרות פיתוח.

חלק א' - העבר

הארץ והעם, משך 7000 שנות היסטוריה עולמית

פרק 1 — שרשים טרום-היסטוריים ובעיות-יסוד
שם וחם:

הרקע צפון-האפריקאי והמקור העברי של ההווה השמית על פי חכמי המאה ה-19 יש לחפש את מקורות החברה השמית במזרח הקדום בהתפשטותם של שבטים נוודים, כעין-בדוים, מחציר האי ערב צפונה (תורת „הערש הערבי“). תורה זו, שעודה מהלכת ומשפיעה השפעתה, המחקר והגילויים של המאה ה-20 הפריכות, אפשר להוכיח בעליל שעצם מושג ההווה השמית מקורו בשבטים דוברי-העברית של האזור הסורי-הפלשתינאי; שבטים אלה בשום פנים לא היו נוודים (הגמל והסוס תורבתו זמן רב לאחר כך); הרקע שלהם היה צפון-אפריקאי בעיקרו (צפון-אפריקה היתה ערשה טרום-ההיסטורית של משפחת הלשונות „החמית-השמית“). ביסודו של דבר יש לראות במזרח השמי את שלוחתו המזרחית של עולם אפריקאי — יס-תיכוני, המחובר אל המערב יותר מאשר אל אסיה.

ורודים, מתכוונים עכשו להבליעה בנעימה בתוך כל שאר ההענקות למדינות המזרח התיכון, ואמריקה נמנעת אפילו מלחזק על מצרים בענין מעבר הסחורות בתעלת סואץ.

ורוסיה, רוסיה שעמדה לימין ישראל במלחמתה הצבאית והמדינית? — עליה אין מקשים כבר, כמובן, אתה, כידוע, כמעט אין שום מגע. כנגד זאת עומדות משלחות פרלמנטריות של מדינות הליגה לצאת למסע-ידידות למוסקבה, ואם, מטעמים טכניים בעיקר, עדיין אין מדינות הליגה נהנות ממשלוחי נשק סובייטיים, הנה מציעה רוסיה כמויות עצומות של עץ-בנייה ושאר סחורות לעראק וכמויות עצומות לא-פחות של נייר למצרים, במחירים נמוכים פירכמה ממחירי השוק העולמי.

אבל אין דבר, גם אם חדלי-אונים וחדלי-דרך אנו עומדים מול סכנתו של גיבוש עוין וריאקציוני בארץ-הפרת, גם אם כושלים ואובדי-דרך אנו עומדים במערכות המדיניות העולמית — עדיין איננו בטולים כל משען, עדיין נותרו לנו המגביות ואגרות-החוב. עדיין נותרה לנו האוריינטציה-על-עצמנו.

ראש הממשלה, בחזירתו מאמריקה, עמד — בלשון מאופקת למדי — על התבוסה המדינית שנחלנו בתקופת מסעו בארצות-הברית, על „האכזבה“ המדינית שגרמה לנו אמריקה. אבל הוא הודרז והוסיף, בפתוס מעודד, כי נוכח לדעת שיש-לנו-על-מה-לסמוך, שהיהדות האמריקאית „נאמנה לנו“, והיא עומדת לימיננו. היא נותנת, והיא תוסיף לתת: כסף (הרבה כסף), ואולי אף כוח-אדם מעולה (לא כמו אלה שמתקבצים אלנו משאר „גלויות“).

פרק 2 — תקופת העיצוב בהיסטוריה הקדמונה

שבטי העברים ועריהם על הים ועל הנהר הגדול; צמיחת החברה השמית מן היס-התיכון מזרח

החברה השמית הראשונה, שצמחה ועלתה במולדתם ומכורתם של העברים (מכנען שעל הים ועד מערב ארץ-הנהרים אצל ברך הפרת, באלף הד' והג' לפה"ס), היתה חברה של בתי-אב, מטות, ומדינות עיר. היא התפשטה כלפי הפריפריה ה„אסיאתית“ שלה, כשהיא חודרת לתוך עמים נבדלים ממנה בתכלית (דוגמת השומרים), מנצחתם ומטמעת אותם; מתוך כך קמה חברה חדשה „שמאית“ [שין צרית, מ"ם קמוצה], שמית-בציונה, שסופה נעשית חברה האשורים והבבלים.

פרק 3 — הציויליזציה העברית והבבלית של תור-הברונזה

מלכי האמורי בכנען ובארץ-הנהרים; גדולתה וירידתה של השמאות טרום-התנכ"ית

בתור הברונזה התיכונה והמאוחרת (המקף את מרבית האלף ה' לפה"ס) הגיע המזרח השמי לפסגה הראשונה של הציויליזציה שלו. תרבות-ישוב זו ידועה היטב בצלמה הבבלי, אולם התגליות של 20 השנה האחרונות מתחילות לחשוף את חשיבות אחותה המערבית, או העברית: תרבות-הישוב העכו"מית, טרום-התנכ"ית של כנען, בשחרה של תקופה זו — שהיתה תקופת אימפריאליזם „פאודלי“ — איחדה התפשטות חדשה של בתי אב ושושלות דוברי עברית (המכונים אמורים) את רובו של אגן-הפרת-והחידקל, ושוותה למזרח השמי, על אף פלישות שלאחר זמן מאסיה וממצרים, את דמותו הסופית.

פרק 4 — תור הברזל, התנכ"י והקלסי

המלכות העברית של פניקיה וישראל — והקיסרנות האשורית; העולם השמי בלדית-החדשה, בהתפשטותו ובמשברו

ישראל, שקם והיה בתחילת תור הברזל, היה פדרציה מדינית ודתית של בתי-אב עבריים קדומים, הופעתו, יותר משהיה בה משום פלישה של עם חדש, היתה בחינת לידת-החדשה והתפתחותה של החברה הכנענית; חברה שלגבי היוונים היתה זו של צור וצידון (שהרי ראשית מגעם של היוונים עם העולם דוברי-העברית באה באמצעות מוצביהם הימיים — לאמור, ה„פניקיים“ — של העברים).

במסגרת התלות הגוברת, המוחלטת כמעט, שאנו נתלים — בתוקף ההתפתחות הטבעית של משטר „קבוץ הגלויות“ — בתמיכותיה של יהדות-אמריקה וברצונה-הטוב, אכן ניכרת עתה, מידה של ייצוב והתאוששות במשק הישראלי, גם בהלך הרוחות בצבור, המחירים חדלו מלעלות, ויש שהם יורדים, הסחורות שמביא ה„יבוא-בבלי“ תשלום — זה שבזמנו כה הפליא להרוס את הלידה שלנו — מחדשות את מחזור-הדם הכלכלי, ומתפשטת ההרגשה שהשד האינפלציוני בעצם לא היה נורא כל כך.

חוגי „היזמה החפשית“ שוב אינם מתאוננים ברצינות על קיפוחים. הם גורפים רווחים בשיעור שלא חלמו עליו, סוף-סוף זכו ונעשו — מאז עלייתם המאיימת של הציונים-הכלליים בבחירות העירוניות — שותפים שוויוניות במשטר הציוני הרקוב והנשחת של בלוף, טפילות, ותלות מוחלטת בתמיכות-חוץ; שותפים שוויוניות בקואליציה-למעשה של שני ה„סקטורים“: קואליציה העומדת על חופש-פעולה למונופוליות שתלטני ורודף-בצע, בין פרטי בין שיתופי, ועל דמאוגיה המנצלת את בורותם של המוני המהגרים הדלים מזה ואת הסנטימנטים של המוני יהודים אמידים שמעבר-לים מזה. זהו משטר שאי-אפשר שתהיה לו לשון משותפת עם איוה מן הגורמים שבארץ-הפרת, אין לו שום שאלה משותפת עמהם לפתרה. זהו משטר שאין לו שום אוריינטציה אלא על הכוחות המבטיחים את התמדתו, ובראש וראשונה: על המגביות היהודיות לצורותיהן. זהו משטר שבהכרח יש לו אוריינטציה-על-עצמו.

רק על עצמו.

מ. ע. אל-ף

חלק ב' - ההווה

הלבאנט, מאחרי פרגוד הערבאות והציונות

פרק 1 — המיתוס המקובל

העולם הערבי והאסלאם — ציון והיהדות

המושגים המהלכים כיום בנוגע ללבאנט לקוחים, בעיקר, משני מיתוסים חדשים, ששניהם ענינם באזורים גיאוגרפיים הנבדלים בתכלית מן הלבאנט גופו. הפערבאות מציינת תמונה של „עולם ערבי“ המשתרע מפרס עד לסודאן ולאטלנטי, שעה שלאמיתות של דבר אין המזרח-הקרב וצפון-אפריקה יחידה לשונית או לאומית. ושעה שהאסלאם (עיקר משענה של הערבאות) הוא חטיבה רחבה עוד יותר, הנטולה כוח-הצמד כלשהו. כנגד זאת באה הציונות ומבדילה פיסת-ארץ קטנה של הלבאנט („ציון“) לעצמה, ורואה בכל היהודים עלי-אדמות „בני-יהודה שגלו“; תפיסה זו יוצאת מתוך מסורת היהדות על ארץ-הקודש שלה, ומתוך קיומה של „יהדות עולמית“: אבל זו האחרונה, יותר משהיא מציאות ממשית, הריה דוגמה [ו' בחולם] דתית וגזעית (אם יהודאית ואם אנטישמית). הנה כך אין בידי הציונות והערבאות לתת לפנינו תמונה עובדתית של הלבאנט בתורת ארץ. אכן, קיומם של שני המיתוסים האלה, וההיאבקות שביניהם, הריהם מן העובדות הקובעות בתמונת המצב בלבאנט.

פרק 2 — מדינות הלבאנט:

ישראל והממלכה הירדנית, הלבנון, סוריה ועראק

הארץ המערבת במישרים בסכסוך בין הציונות לערבאות נחלקת לחמש מדינות, שהן עצם עצמו של „העולם הערבי“; גם אחת מהן אינה יודעת יציבות ועצמאות, כולן מתקיימות בעינן בכוח לחץ מבחוץ. ישראל היא הממשות הדינאמית היחידה בכל האזור כולו, אבל הדינאמיות שלה אין להבינה בלשון ההלכה הציונית. הממלכה הירדנית, המלאכותית ביותר בכל המדינות האלה, היא מושבה בריטית מוטוית. הלבנון יש בו רוב בלתי-מוסלמי, בלתי-ערבי, והוא חדור נטיות אל ישראל. סוריה של היום (שאינה יחידה גיאוגרפית או אתנית) נקרעת בין מגמות צנטריפוגאליות שונות. עראק היא נחלת גורמיה-נפט; הרוב הכורדי שבצפון אויב את הערבים, והדרום יש בו רוב של שיעים (מוסלמים „פורשים“) העונים את מושליה האורתודוקסים של בגדאד.

פרק 3 — מבנהו של חלל ריק

עדות, מיעוטים ואינטרסים זרים

הלבאנט אין בו „רוב“, לא ערבי ולא זולתו; הארץ היא חלל-ריק מבחינה פוליטית ותרבותית; אף על פי כן יש לה מבנה חברתי-אתני. שאותו יש להבין בבהירות. יסודו במשטר של עדות (אם גם אינו מורכב כל-כך כבהודו). מצויות מאות קבוצות וכיתות (שמהן קרוב לתריסר חשובות באמת). העדה בל-הלבאנט מופיעה ברגיל כעדה דתית, שתכופות יש לה צביון אתני מוגדר, ואף מידה של ייחוד חברתי-משקי. קצת קבוצות יש להן מעושים טריטוריאליים, שבהם יש בהן משום רוב מקומי. רוב הקבוצות יש להן קשרים ושלוחות בחוץ-לארץ, והן נתונות להשפעת אינטרסים זרים, דתיים וזולתם. „מקומות קדושים“ מצויים למכביר (לא רק בארץ-ישראל). על אף הפרזיולוגיה הרשמית אין שום הרגשה לאומית, שום סולידאריות טריטוריאלית: יש רק נאמנות עדתית (כעין-גזעית וכעין-דתית). צירוף פעולת-הגומלים בין פטריוטיזם-מקומית, דעות-קדומות ואינטרסים, אין לטעות ולראות בו תנועה לאומית.

פרק 4 — יושבי הלבאנט: ערבים, יהודים — וזולתם

הקבוצות המנהיגות וה„המונים“

ברגיל מתארים את הלבאנט שהוא מורכב ערבים ויהודים (שאלה האחרונים מתרכזים עתה בישראל); תיאור זה אינו מספיק. יש קבוצות רבות שאין הוא הולמן. בהן אחדות שמשקלן ניכר, דוגמת הנוצרים המארונים (העדה הראשית בלבנון), וכן הדרוזים בלתי-המוסלמים והעלאוים בסוריה, והכורדים המוסלמים בעראק. יתר על כן, „הערבים“ עצמם הנם הטרוגניים: לדיוקו של דבר רק הבדדים הנודדים הם ערבים (אלא שמוגבלים הם במספר ובחשיבות). עיקר כוחה של הערבאות היא השכבה העלית (המוסלמית-אורטודוקסית) בסוריה ובעראק, המיוסדת על מעמד של בעלי-אחוזות נפקדים [שאנם יושבים בנחלותיהם], ושחלקו הגדול ממוצא נכרי: שריד המשטרים העותומני והמנדטורי. „המעמדות הבינוניים“ הנחשלים

הנה כי כן, פניקיה הקלסית והעברים של ימי התנ"ך הריהם שנים שהם אחד, ויש ללמוד אותם יחדו. לעומת התור הקודם, שהיה תור קיסרותנות יבשתית, הנה חזר תור-הברזל העברי בהתפשטות ימית עצומה; מימי חירם ושלמה והלאה היתה העברית מדוברת לאורך מחצית חופיו של הים-התיכון, בואכה האוקינוס האטלנטי. השפעה ישבנית „צידונית“ זו מכרעת היתה לגבי עיצוב דמותה של אירופה הקדומה כמו גם לגבי המשך התפתחותו של המזרח השמי. ההתפשטות המסחרית אל האוקינוס ההודי סופה טובעת את החותם השמי על חצי-האי ערב ומעמידה מספר לשונות ועמים חדשים, בכללם הערבים. בתוך כך היתה אשור, בשוליו האסיאתיים של העולם השמי, שוקדת על ליכודו היבשתי של המזרח, על פי קוים אסיאתיים: ההתנגשות בין אשור לעברים מציינת את הסבוב הראשון בהתמודדות בין מזרח למערב, שעתידה היתה להגיע לשיאה ב„מלחמות מדי“ של יון הקלסית.

פרק 5 — היהדות, ההלנאות, הנצרות והקיסריות המזרח והמערב

העדות הדתיות והתהוות היהדות: המטמורפוזה של החברה השמית בשלהי התקופה הקדומה

לאחר שחבר המזרח השמי ב„מלחמות האשוריות“ שוב לא היה אלא חלל-ריק מדיני, שדה-קרב לקיסריות הקוסמופוליטיות הגדולות של מזרח ומערב: האיראנית מזה, ההלנאית, הרומית, הביזנטית, מזה; מלבד זאת החלו הערבים הנוודים להסתנן מדרום. משך אלף השנים האחרונות לתקופה העתיקה היה המזרח נתון בתהליך של תמורה גמורה: תחת המסגרות והמבנים הפוליטיים הנושנים, טריטוריאליים ולאומיים פחות-אדירות, כמו כנסיות ועדות דתיות, היהדות, שבאה לעולם בשלב זה שבהתפתחות השמית, היא הדוגמה הטפוסית ביותר למגמה כללית — מגמה שהכשילה את ההתנערות המדינית ונמצאה סותרת את העצמאות הלאומית. אף על פי כן, נוכח ההלנאות הפושטת וחודרת בכל, שב המזרח השמי והתחזק במקוריותו (התפשטות התרבות הארמית או ה„סורית“ — לאמור, העברית המאוחרת — המשותפת לעכו-מים, ליהודים ולנוצרים). עם שהיהדות מוסיפה היתה לעשות נפשות חדשות במערב, בתוך הריסות קיסרות קרתחדשת.

פרק 6 — ימי הביניים של האסלאם ועליית אירופה המודרנית

ערבים, צלבנים ותורכים:

השמאות של ימיהם, והתפשטות המדבר והגולה.

כיון שהיו נרדפות קשה תחת עול הדיכוי הביזנטי והאיראני, כמו היהדות והנצרות הארמיות לצד הערבים, שהיו אז שכבת הלוחמים של המזרח השמי. לאחר מכן באו כבושי ראשית האסלאם במזרח ומערב, ופריחתה של תרבות ערבית במאות הראשונות של ימיהם: תרבות שעיקר אפיה נובע מן המסורת ההלנאית-הארמית. לא ארכו הדורות ותחת המושלים הערבים באו כמעט בכל מקום יסודות מקומיים או פולשים חדשים: המזרח השמי, משוסע בין מזרח למזרח, בין צלבנים לתורכים, מעט-מעט היה הופך מדבר. עד כה וכה עלתה מערב-אירופה על הדרך אל המדינה הלאומית ולשלטון-עולם, והיתה מדיחה את העדה היהודית (שלעת הזאת כבר היתה אנאכרוניזם חברתי) ודוחקתה מזרחה. הם נלכדו אפוא במי-המדמנה העותומניים (והפולניים), ועומדים היו בהתנוונות „לבנטינית“ סופית.

פרק 7 — עולם הלבאנט בתור המהפכה המערבית

התפוררות הקיסרות העותומנית והעדה היהודית: אנטישמיות, ציונות, ניאירערבאות

המשך התקדמותה המהפכנית של אירופה גרם את שברון העדה היהודית, את שברון היהדות בחינת הוויה חברתית ותרבותית, עם שעודד את התחזקות הדמוגרפית והמשקית של היהודים כפרטים. מכאן נוצרה „הבעיה היהודית“ על תולדותיה: האנטישמיות והציונות. מצד שני היתה אירופה ממוטטת את הקיסרות העותומנית. ה„לבאנט“, תחום המזרח השמי, נעשה מושא ראשי של „שאלת המזרח“, שהקיסרות הבריטית (בתוך השאר) נסתה לפתרה לתועלתה היא. בצד הציונות קמה ניאירערבאות טיפוחת-בריטניה, ובתקופה של מלחמות-עולם סיעו שני הזרמים לחלוקת המזרח הקרוב בין גורמי-חוץ. הציונות לא היה בכוחה לפתור את „הבעיה היהודית“ (היהדות האירופית נכחדה למעשה). אולם עד כה וכה קמה קהיליה דוברת-עברית על חופי הלבאנט, חרף מאמצי המחנה הערבי המאוחד, עם יסודה של מדינת-ישראל, והקפאון הערבי-הציוני מגיעים אנו לפרק חדש — השייך להווה.

לפיתוח אשר כזה; אכן, הצירוף של הון וכוח מקומי לשם שימוש בקנה-מידה כל-ארצי, לא יצויר כיום אלא בישראל (ובלבנון); כמו בקדמת הימים כן גם עתה שומה על המזרח השמי להתחיל דרכו מן היסודות מורח.

פרק 2 — כריתת הקשר הגורדי

הקפאון היהודי-המוסלמי, והתנאים להוויה לאומית עברית

התפתחותה של הארץ לא תיתכן כל זמן שהיא מתקיימת במבנה החברתי-המדיני הנוכחי, וחלוקה למדינה ציונית ומדינות ערביות. שכולן מלאכותיות ונתונות לשליטת זרים. שום מעשי-מרכבה חדשים של ליגות, שושלות וגבולות, שום נסיונות לפשרה או לנצחון (צבאי או אחר) מצד זה או מצד זה, לא ישימו קץ לקפאון הערבי-הציוני, משום שהוא עצמו אינו אלא ביטוי לקפאון עמוק יותר — בין היהדות והאסלאם, עם כל ההבדל שבטבעיהן, שתיהן אינן מבנים לאומיים מודרניים אלא חברות-עדה קדמאיות, ששרשן בהתנוונותו של המזרח, ושאינן להן קיום, כגורמים פוליטיים, אלא באוירה של "לבנטיניות", של כניעה וכפיפות למנהיגות זרה. בתוך המדינות הערביות אין שום כוחות שבעצמם יוכלו לשבור את עול מסגרתו של האסלאם. אולם בישראל מתחיל הדור החדש להינתק מעל היהדות המסורתית, ובמוקדם או במאוחר עתיד הוא לכוון צורה חדשה, מודרנית של הוויה לאומית, שכוונה עמה להתרחב ולגדול. התנאים לתחיה עברית זו כוללים את גילויי של הלבאנט כארץ אחת; את הגדרתה של ההוויה הלאומית העברית כחברה טריטוריאלית-תרבותית הפתוחה לכל אדם, בלי הבדל גזע ואמונה; — גיטו אידיאולוגיה ותכנית שיש בהן כדי לעשות את המזרח השמי העזוב-מדורות עולם חדש של התישבות וסיכויים. רק לכשתושלם משימה זו של הגות וביטוי, תהיה התנועה העברית (שעכשו שלטון-הזקנים הציוני משתיק אותה) עשויה להתחיל במאבקה להכרה ולהגמוניה, בתוך ישראל ומחוצה לה.

פרק 3 — בעיות ופתרונות אפשריים:

כלכלה ובחברה, בתרבות ובמדיניות

השאלות הכרוכות בתחיה העברית אפשר להשיב עליהן דרך-ארצי רק אם תנוסחנה במלים ממשיות, מדויקות, ולא במונחים השגורים של "ציונות" כנגד "ערבאות", "קפיטליזם" כנגד "סוציאליזם", וכו'. כלכלת הלבאנט כיום היא כלכלה של ראשי-חוץ ומחנות-פליטים תמוכיי-חוץ בתוך מדבר; המעבר אל משק של אומה הנושאת-את-עצמה, פירושו יהיה עיכולם ההדרגי — לא הרחקתם — של יסודות מקומיים (ביחוד אכרים) וכן של מהגרים (יהודים כלא-יהודים). אבל דבר זה פירושו מלחמה נגד ההסתגרות החברתית, נגד הרוח העדתית, והוא מחייב ראשית חדשה בתרבות ובחינוך העבריים. כמו גם התנערות גמורה מן המסורת היהודית-הציונית. בתחום הפוליטי עתידה המערכה להתחיל בישראל, מקום שההוויה הלאומית העברית כבר היא מציאות עולה; אבל מסתבר ביותר שהדבר יתפתח כדי פדרציה שתכלול, לפחות, את ישראל והלבנון, ומכאן — למלחמה על גאולתה, ישובה ופיתוחה של ארץ-הפרת כולה. התחיה העברית, הדעת נותנת שתהיה פדרטיבית ואוטונומיסטית באפיה (האוטונומיה של העדה תתחלף באוטונומיה המקומית).

פרק 4 — הבררה: מסע-צלב ציוני או תחיה עברית

מיתוס חדש לעולם חדש

התחיה העברית היא אפשרות-שבכוך; אף על פי כן אפשר שלא תתגשם. מה יהיה אז, במקרה זה אין לצפות אלא לשורה של "מסעי-צלב" ציוניים ומסעי-צלב שכנגד מצד ה"ערבים", שבסופם ישאר המזרח השמי בעינו: חלל-ריק, מדבר, לפיכך אין התחיה העברית רק אפשרות אובייקטיבית, אלא גם אפשרות שמנקודת-הראות האנושית הכללית היא נושאת עמה את הפתרון הרצוי היחיד. אכן עד שתהיה לממש לא די לה בתנאי הגיטו האובייקטיביים הקיימים, ולא די לה באהדתם של הבריות, כדי לברוא עולם חדש מתוך הלבאנט החרב, צריכה היא להדרכה הרוחנית, להרחבת האופק שב"מיתוס" חדש — המיוסד על גילויי-מחדש של המזרח השמי בתפארתו הקדומה. (יש לזכור, דרך הקבלה, את המיתוס של התחיה האירופית, את הגילויי-מחדש של העולם הקלסי). הנה כך אין ההיסטוריה העברית השכוחה-מכבר רק מבוא לעתיד כולו. — היא גם היסוד המוסד לעתיד זה של ארץ-הפרת, ושל האומה החדשה והמנהיגות החדשה המתקמות על אדמתה.

כוללים קבוצות נוצריות שונות, שערבאותן מפוקפקת, עוד יותר מזו של המוסלמים. אין פרולטריון ראוי לשמו, וכמעט אין כל "המונים", להוציא אולי את ההמון הטשטושי של הפלחים הסונים, בסוריה ובממלכה הירדנית, שמהם צמיתים ואריסים ומהם בעלי משקים פרימיטיביים משלהם (מנינם כשני מיליון נפש מתוך כלל 9-10 מיליון אוכלוסי הלבאנט). היהודים גם הם אינם "עם" הומוגני: קרוב למחציתם הם ממוצא אסיאתי ואפריקאי, והללו נבדלים בתכלית מן המהגרים יוצאי-אירופה. אולם כיום אין החילוק העיקרי זה שבין העדות המסורתיות שביהדות אלא בין כלל אלו לנוער העברי המתעצם חיש, המתגלם בטפוס של ה"צבר" (הנוער יליד-הארץ, שהוא לא-יהודי מובהק במבנה גופו, בהשקפתו ובאפקיו). אשר לשכבה הציונית השלטת, המתמירת לייצג את היהדות כולה ובידה המונופול על כל כלי הביטוי המקומיים, לאמיתו של דבר הריהי מיעוט — דוגמת צרתה ויריבתה, השכבה הערבאית השלטת.

פרק 5 — סתירותיה של ישראל

סוציאליזם וגזנות, מדינה מודרנית ותיאוקרטיה, — היהדות והעברים החדשים

ישראל היא יסוד של דינאמיות ותמורה בלבאנט; מטעם זה עצמו בנויה היא מבוך של פרדוקסים. מסיבות לידתה נבדלות במידה מרובה מאלו שאותן חותה ההלכה הציונית, התורות והמוסדות השול-טים (בכלל זה המפלגות המדיניות), שבעיקרם קמו באירופה המזרחית-המרכזית, דומה שנבצר מהם לתפוס את ממשיות-החיים המקומיות החדשות. גם בקרב ה"צברים" גם בקרב המהגרים רבים הוראים בציונות אנאכרוניזם מעיק ומדכא. האופוזיציות מימין ומשמאל כולן תלושות מן המציאות. המפלגה השלטת מייצגת זן מיוחד-במינו של "סוציאליזם-המנהלים, שבאמצעות המונופולים שבידי מוסדות-פועלים "חלוציים" הוא חולש על כלל המשק ומצר את צעדיה של כל יומה אחרת. הגרעון העצום מתכסה על ידי מערכת של כספי-צדקה (אמריקאיים בעיקרם), בהנהלתה של בירוקרטיה ציונית בינלאומית, ובשמה של סולידאריות יהודית-עולמית, שמטרתה המוצהרת היא להביא המוני מהגרים, מבני העדה הדתית היהודית בלבד (בלא קשר ליכולת הקליטה הישראלית), נוסף על כך, כדי לסמל את "האחדות" היהודית כלפי חוץ-לארץ, נמסרה השליטה על חיי התרבות והחברה במידה רבה לתיאוקרטיה יהודית נוסחתי-מיר הביניים, המחניקה את התפתחותה של תרבות עברית מודרנית. צירוף זה של סוציאליזם ותיאוקרטיה משמעותו משטר שוביניסטי של הפליה גזעית, דתית וכלכלית, שאינו הולם את צרכי הארץ וגידולה דוברי-העברית. התנגשות מתגלעת בין המסורת היהודית-הציונית לבין הוויה לאומית עברית המתקמת והולכת. משום המצב ה"ביני-לאומי" בתוך הלבאנט, עשויה חשיבותה של התנגשות זו להיות מכרעת. ישראל היא צרור של ראשי-חוץ צרים, מאוכלסים ישוב מודרני, מהיר-גידול, למוד-מלחמה, ש"עולם ערבי" נחשל (ואגדי, פחות או יותר) מאיים עליו ונתון לאיומו. לפיכך עשוי תהליך צמיחתה והגדרתה-העצמית של הוויה לאומית-עברית לחולל תמורה מהפכנית בלבאנט כולו.

חלק ג' - העתיד

זרעי התחיה העברית

פרק 1 — המשבר הממשמש ובא

ארץ הפרת כיחידה גיאופוליטית

הארץ שהנהר פרת מחבר ומקשר בין חלקיה, אף שכיום היא נטולה ליכוד, הריהי יחידה גיאוגרפית, היסטורית, כלכלית ואסטר-טגית שלמה-לעצמה; כל זמן שתעמוד בפיצולה, אין ארץ זו יכולה להתפתח לקראת רווחה ואי-תלות. עיקר הפוטנציאל של הארץ הוא החקלאות, שאותה יתכן לקדם הרבה, אם אך יטפלו באוצרות המים והחשמל הענקיים, בבעיות התובלה ושאר בעיות, בקנה-מידה ארצי-כולל (ולא מקומי בלבד), ובתנאי שתודות מספיקות של עובדים וכוח-שכני תהיינה בנמצא ותנהלנה כהלכה. לכשיהיו תנאים אלה בעין יהיה לארץ גם עתיד מסחרי ותרשתי גדול, ויכול תוכל לעשות שימוש בחמרי הגלם שלה (והנפט בכלל). כל אלה מצריכים לא רק את שילובן המתקדם של קבוצות אתניות מקומיות, אלא גם הגירה נוספת — שאי-אפשר שתוסיף להיות, כבישראל כיום, ענין עדתי-יחדני. השקעת הון זר (מערבי) תהיה נחוצה, אבל לא תהיה מספקת

חלוציות בלי מחלצות

צי בציציות

את המדינה כולה כבר הצליחו לעשות מין קב" ציאל ציונית. והנה עתה עשו את צי"המלחמה שלה מכשיר לתעמולה ציונית, ושלחוהו "לעורר את הלבבות" במרכזיה הגדולים של יהדות אמריקה.

השכם והערב מסבירים לנו שהמדינה איננה תכלית לעצמה, שהיא רק מכשיר נחוץ ומועיל והכרחי להגשמת הציונות. על אחת כמה וכמה אין צי המלחמה הישראלית תכלית לעצמה וענין לעצמה, אלא הוא כלי תעמולה, פשוטו כמשמעו.

מאמר ראשי ב"הארץ" (16.5.51) מטפל בשימור שו זה של הצי בפשטות מלבבת. לאמור: ביקורן של שתי אניות-מלחמה של צי ישראל בנמלי ארצות-הברית, ומידת ההצלחה הפכתירה אותו מבחינת ההשפעה על יהודי אמריקה, צריך לשמש עילה למא' נץ מחשבתי מחודש לכל אלה, שתפקידם ועסקם בתע' מולה הציונית...

אין זה יכול להיות נושא לזכות, שבידי המדינה נמצאים מכשירי תעמולה ציונית, שבתוקף טיבם מבטרים הצלחה מאכסמילית מבחינת יעילותם לצרכי תע' מולה בין המונים. מכשירים אלה הם בידי המדינה, ולא בידי כל גוף אחר. בידי הלשכות הראשיות של קורט-היסוד וקורט-הקיימת אין מכשירים דומים. המדינה התחילה למלא את שליחותה בשדה התעמור לה הציונית.

מלח עברי, מחיה תפארתם של עובדי-עב' ריים בימ"קדם, לגבי זה ושכמותו הריחו יעוד להיות שליח — ממולה, מודרגי, קורט, "קוממיות", כטעם המאה העשרים — למחזורתה החדשה של קופסת-רבי-מאיר-בעל-הנס. והצי העברי תוקעים לו שופר יהודי לתוך פיו ומלבישים אותו, "טלית קטן" מצויץ בציציות...

אי-אלה אידיאלים כוזבים ונבובים, פרי אידיאר לוגיות זרות ומסולפות שאבד עליהן כלל. הקץ לדברי הבל על "חלוציות" תלושה למען אידיאלי שקר.

מה הדברים הריקים על חלוציות? מה חלוציות יכולה להתעורר בלבבות נוער נתון בכבלים, בסוגר שסע-ארץ זה, באוירת-חנק נטולת-חזון, במכלאות דת-עדה וקהילות-קודש?

קראו דרור בארץ, נתקו כבלות, הסירו מוסרותיה, פרצו מכלאותיה, הצביעו והראו לו לנוער הטוב הזה את רוכסי ההרים שמעל לחטמו, את ההר הטוב הזה, את הארץ הגדולה והרחבה הנמקה בשפלותה ובע' נותה, הצמאה לאוכלוסים בני-תרבות שיבואו ויגאלוה — אותה על יושביה — מחרפת דורות של שעבוד, שפל, קנאות ועריצות.

או אז יקום הנוער, יתנער וילמדכם פרק בחלוציות מהי.

אתה מושך כתף ועל כורחך אתה שואל את נפשך: "האם כדאי היה?" ומה פלא אפוא אם באין חזון, אפפתך הציניות הלגלגנית? אם כשמצביעים לך על אידיאל מסולף ומוזיק הפכת אדיש ושוה נפש?

אבל, מוסיפים הטוענים, על אף כל זאת, האם אמנם כל-כך נשחת הנוער? האם כה גרוע גרוע ושמץ טוב בו אין?

אין לבו לחלוציות? — אבל עת לדעת כי הסוציולוגיה קובעת: חלוציות — במובן המקור' בל אצלנו — אין לה רגלים ורק התוקעים בשופ' רות התעמולה למיניהם, הם בדוה מלבם. כל מעשה חלוצי, לאמתו של דבר, אין מניעיו "חלוציים" כלל וכלל.

מה לנו מעשה חלוצי רב מפעלם של הפיונרים האמריקאים, אשר באו לעולם חדש, עולם בר של ארצות-לא-נודעו, ביראו כברות-ארץ ביערות-עד ופלחו את אדמת-הבתולים. בסכנות-מות ובחרוף-נפש, הלא אלה הם אשר הניחו יסוד למעצמה עולמית אדירה, מכורת ציביליזציה חדשה. אבל כלום "חלוציות" סתם היא שפעמה בלבבות הס' קוטים, האירים, האנגלים וההולנדים אשר עלו ראשונים על קרקע צפון-אמריקה? הלא לא היו אלה כי אם המון-אדם חסרי-כל, אשר לא נשאו ארצות מוצאם לשבת בהן, ודחפום לבקש את מזלם מעבר לימים, או מחפשי-זהב ובהולים-להעשיר למיניהם — אף שפעלם היה גם היה בו מעשה חלוצי.

ומה החלוצים "שלנו", אשר זה-שלושה דורות מחנכים אותנו על שגב פעלם? עיני מי ינקרו? הלא לא היו רובם פליטי חרב ורדיפות, נדכאי מהפכות שכשלו, או מאוכזבים ונואשים למיניהם שנשטט מתחת רגלם הקרקע הממשי או הרוחני, ולא מצאו להם תקנה כי אם בנדידה אל מעבר לימים ובהאזנות באדמה רחוקה ונידחת. גם אותם שנשטטו בתים מלאי כל-טוב, מן הסתם אחד מן הגורמים המנויים הוא שהניר עם למעשה; ואף גם זאת, הלא עצם החיים בארץ לפני עשרות שנים ספורות חלוציות היתה בהם. חיים ללא רכב-מנוע, ללא אור-חשמל, ללא מים זורמים וכו', ודאי חיי חלוציות המה.

אמנם אין להכחיש — יש גם חלוצים טהורים, ששום גורם רציונלי לא דחפם לחיי חלוציות. אבל אלה הרפתקנים מבקשי תמורות הם, ותמיד מיעוט מבוסל הם. כשהיתה הארץ דלילה וקלושת אוכלוסים ניכר היה חלקם, אבל בארץ נושבת כארצנו כיום הזה אין לתבוע מן הכלל "חלוציות" כעין זאת שפעמה בלבבות יחידים.

אמנם יש גם חלוציות ממש, חלוציות היכולה לפעום בדור שלם — הלוא היא החלוציות הראשונה, במובנו העתיק של הבטוי, "תעברו חלוצים לפני אחיכם". ואם נמצאים מנהיגים דגור לים היודעים לעורר את רוח ההקרבה ולכוונה לאפיקים רצויים וחיוניים, עשוי דור כזה לחולל גדולות ונצורות. אבל לא ימצא דור שלם שיהיה נכון לחיי יוסיים אפורים, מוגיעים ושוממים בשם

בזמן האחרון מנהלים המרכז החקלאי ומוסדות כיוצאים בו תעמולה רעשנית ליציאה אל הכפר. הם מנסים להשפיע על הנוער לפנות אל החק' לאות. התעמולה מלווה נאומים ציוניים נמלצים וקריאות נרגשות אל הצעירים.

בעקבות תעמולה זו התפתח אצלנו, וכוח ער, ושני הלכי דעת נסתמנו באשר לשאלה הנידונה. היו באמת ששאלו: נוער עברי — איכה? איה רוח החלוציות שפעמה באבותיך ובאחיך הקשי' שים? איה מסורת דורות החלוצים שנחלצו לש' ממה, לכבישים, להתישבות, לגדודי העבודה, למ' חנות העולים וכו'?

מדוע הפך הנוער, נושא החלוציות העיקרי, ריאליסטי קרייטיסטי, ציני חכמני, לגלגני, שאינו מבקש אלא תכלית, נוחות, ובז' ושוחק לכל קרי' אה ולכל אידיאל?

מדוע הפך הנוער משתמט-ברות, גם בעבודת הצבא רואה הוא מין רע הכרחי, כתקופת מאסר, להבדיל, שיש לעבור אותה אי-כך ולהפטר ממנה אי-כך — בעוד שלפנים נהר אל שורות הלוחמים למיניהם מתוך התלהבות והקרבה?

לדעת הטוענים כך אמנם יש לרפא את נגעי ה' נוער, לחנכו מחדש, לעצב מחדש את דמותו, להתחזירו למוטב — ול"חלוציות".

לעומתם טענו האחרים: אמת נכון הדבר כי חל בנוער איזה שינוי לר' עה, אבל לא בו האשם.

המדינה והעצמאות באו קצת במפתיע וקצת ב' מוקדם. תמורת-פתאום זו באה כטרם תבשיל ותתעצב; אותה חולל הנוער בגופו, בחרבו ובלהט מסירותו, אבל שורות הנוער טרם בגרו כל צרכן ופרי מאמציו נפל כאילו מאליו בידי דור זר לנר' טר, דור שסילף את דמות המדינה ואת דמות העצמאות. דור שלגבי היה כל הישג בבחינת "מי מלל ומי פלל?" ועל כן הסתפק בקטנות, הס' תפק בכברת ארץ מגוחכת, נטולת צורה, והפריח את הסיסמה שלא העצמאות היתה המטרה אלא "קבוץ הגלויות"...

הנה בתערוכת "בהתנדב עם", שנערכה בשעתה בת"א, עבר הקהל על פני כל הביתנים בהם הוצ' ג' מוצגי המלחמה ותעודותיה, ולפני עינינו כאילו שבה עלתה כל הפרשה — אבל בצאתך מן הבית' גים ודקרה את עינך כרוה גדולה בפתח היציאה: "לשם מה היתה כל המלחמה" — ותחתיה תמונה: "עולים" הנוהרים לארץ מכל פינות עולם, דוויים וכחופים, פליטי חרב ורעב, ובם אף עיור ופסת, מצורע ומשוחף יחיד, בתי-נכים שלמים הנישאים ארצה על גבי אלונקות, זקנים ותשושים, הבאים לארץ למות בה ולהטמן בעפרה.

אמנם לא רק כאלה מובאים, אבל דוקה כך היתה התמונה...

החינוך הציוני בולם את פיה ואינך מעז לומר דבר, אבל בלבב פנימה מהרהר אתה גם מהרהר, האמנם? רק לשם כך לחמתי? כדי להביא לארץ את המון האדם הזה ללא כל יחס שהוא אל צרכיה ואל טובתה, רק כדי שאפשר יהיה לקשקש בקופ' סות צדקה מעבר לים ולשווע: "יהודים, רחמו רחמו!"

כלה

נוער עברי בכפרי יזרעאל

בראשית היו שדות העמק: מרבדי תשבץ נרחבים, מנומרים זהב, ירקרק וחום בימות החמה, וירוקים ירוקים לכל מלוא העין בימות הגשמים. עולם-עמק שאנן פרוש ומובדל לעצמו, רוגע בטוחות בין משפתי הרים כחלחלים עוטרים לו במעגל סביב.

השדות היו מרחבי המולדת, מישורי הילדות הבהירים, ואחריהם, למרגלות ההרים, תם העולם בערפלי האופק הרחוק. ההרים הכחלחלים ניתנו לבני-הנכר ומעבר לגבנוני רכסיהם המצועפים השתרע העולם האחר, הנכר הגדול, העוין, ארץ מאפליה במארב הרריה, זרה, ערבית, רחוקה רחוקה.

לעומתה, ותהום נגלתה פתאום פעורה בין דור לדור — וצל מבוכה ותהיה ירד על כפרי יזרעאל...

פולחן הנוער

ואחר קדרו שמי העמק: "מאורעות שנת..." ו"מאורעות שנת..." ועד שפתחו ודברו תותחי מל-חמת העולם השנייה. והנוער יצא מתחומיו, הנוער התנדב, הנוער פנה לכל אשר נדרש: לעבודה, להגנה, לכבוש, להכשרה, ומחיל אל חיל ומתקופה אל תקופה הגיע, ובלא נופש, משנות מלחמת העולם ועד לשערי מלחמת ישראל.

והדור הצעיר עמד במבחן: גונן ונלחם, הושיע ומלט, וכתום הקרבות חזר לכפריו גבור ומהולל ומושיע וזרי הדפנה על ראשו, ואבות שהזקינו מאד מול אימת מלחמה ושואת-פתאם, נתאוששו, זקפו קומה ופניהם אורו, והפה שגער וגנה פתח בשבחים והלל לדור נוער המפליא לעשות, וברוב פאר וקול שופר הכריזו האבות על פולחן הבנים גבורי-המולדת שנמצאו ממשיכים נאמנים למסורת דור-עליה-שניה, ממשיכי שלשלת חלוצי-יזרעאל, נושאי נס אבותם ברמה.

והלוחמים הצעירים חזרו אל שדותיהם ואל מח-רשתם, וברעש תופי התהלה ונפנוף דגלי הנצחון נשכחו מחיצות מפרידות בין דור לדור, וספקות, ומרדנות, ולבטי חפשי-דרך הודחו לקרן זווית, הור שמו על מסגר וברית, ובהכרת ערך גבורתו, מת-רונן בעוז מעליליו, חזר הנוער והתפייס אל כפרו, שב להלוך אחרי מחרשתו, חזר ושקע כל מעיניו בתלמי שדותיו, ככתחילה, כבימי ילדותו מאז.

בן לעמק

שורש היותו של נוער יזרעאל נעוץ בשדות מור לדת וחותר אדמתו הכבדה טבוע באפיו: מתוך ישראל-תלם, נושא משך-הזרע ביד נאמנה, נקשה ופכה למראה — ילדותו ותמים-אמונה בלבבו, וכבימי ילדותו כן גם עתה עולים בתודעתו ריחות שדותיו עם הד אגדת-אבות, המנון גאות-יזרעאל: — אחד הוא העמק ואין שני לו! ממנו ראש פנה לבנין העם, אבן-מסד למדינת-ישראל, אין כראשוניו! אין כחלוציו! מי ידמה ומי ישוה לצעיריו ממשיכי מסורתו!...

אגוז לפיצוח

אשר על כן, בתהליך התעוררות ההכרה העב-רית בקרב הדור הצעיר, יהיה נוער כפרי יזרעאל אגוז קשה לפיצוח. שמרנותו וגאותו היזרעאלית, אמונתו התמימה וחובו הגדול לאבותיו — ירתת-עוהו מהרהורי ספק, מבגידה בציונות, מסטיה נר-עזת מאורח השגור והמקובל, נוער כפרי יזרעאל — אחרון יעמוד במבחן.

שדות מולדת

השדות הבהירים היו חלום הילדות השאנן, ר-פוד כרי-דשא ונרקסי טבת עם ניחוח דגן-שמש בשל בלהט שדמות קיץ; ולחן אגדה עתיקה אחת התאבך עם ריח האדמה הכבדה: — — — לפנים לפנים מקדם רבצה המארה בשדות, ובמארב עבותי-סוף על גדות בצות קדחת זוממות-מות אכזרי פרשה מכמתה, — — — עד שירדו אדירים באדם, ירדו לבצה אבות-נפילים, ובין רגליהם, להלמות ימינם עמלה, כרעה נפלה המפלצת, שודדו משכנות-צלמות וכנפי מלאכי חבלה נפוצו כמוץ ברוח, נסו, נמוגו, נדדו לעולמים אל מעבר להרים הכחלחלים...

השדות הבהירים רגעו שאננים, חגגו מועדיהם כימים ימימה: עדו והתנצלו פארים חליפות, המי-רו ירוק בחום ושחור ועדנת הלבלוז בזהב הבשל. האדמה השחוחה לא ידעה שבעה: נחרשה, נזר-עה, הצמיחה אביה, וחזרה ונהפכה שנית, המחר-שה תבעה הכל ומשלח באפסי מרחבים, ועם זר-עי הדגן הנופלים בתלמי המענית נזרעו גם הגיגי הילד בן-העמק, הכו שורש בשדות חורף נובטים, שגשגו ועלו במרחבי שמש פרושים, הבשילו זה-בם במישורי עמק-מולדת.

אל מעבר לאופק

כביש האספלט הרחוק הנוהר אל העיר הגדולה, קרב פתאם, ישובים חדשים צצו סביב, דרכים חד-שות נסללו, מכוניות באו ויצאו, פנים חדשות הור-פיעו לבקרים, מעט מעט פתח הכפר דלתיו והעיר הרחוקה הציצה אל שדות העמק.

וגדיים נעשו תישים, ילדים בגרו והיו לנוער, קמו ויצאו אל מעבר להרים, אל העיר הסואנת ואל ישובי הארץ האחרים, ומרחבים נפתחו לפ-ניהם ואפקים חדשים.

וימי מבוכה באו לנוער: העמק צרו גבוליו פת-אום, והכפר אך פנה אחת קטנה שכוחה בירכתי ארץ, ועלו הרהורים וספקות, לבטים וחיפושי-דרך, ורוח נדידה נעורה ואלה ואלה קמו ונטשו ת-לם אבותיהם, יצאו את הכפר ופנו לדרכים חדשות, אז הודעו האבות בגערה וקמו לעצור בעד הרעה, ובאה תוכחת-המוסר — ופרצה המרדנות

זה היום נהפך יחדו

בשדה תרומות

זה היום הלך נלקה

אסופים וציררים יחדו

לקראת דגן

לקראת נחש

לקראת חגב:

אחות

היי לי את היום

היי לי רגב-מצניח

נסע, קפוף,

מסל על-צד

קטר

ניחום —

בוצץ נימי ינבוס

מרים תולעת

חי

זנה לסת-קפוף-ותהום

בן-נצח ואפל

אפל ואור-צינים

חידה וגלוי-צינים —

אטום ונקבובי

דשן וצבובי

קדמון

ושגר-יומו

צציר ונקבובי

רוחש, נושם, צמח

אחד ואין-מספר

אחד כאין-מספר

אחד

כצובי

ובן-הפקר:

אחות

היי לי את היום

היום היי לי גוש עפר שחום

שדור, שדור,

שכור משקם-שפע

נוקה אז חם

וכאב —

אדן

אדן מאדני-שדה

בול תהו, גוש עפר

באר-שפחה-עולם וראש אוות-יוגב —

אדן השדה

עלפה יקמהו

צופה אל משך-נרע-ופריון

שוקק

שומת

שומק:

אחות

היום היי נא לי אחות פלה

היום דקקי פי

זה היום עשה הפעל

יהודי מצרה נחלץ?

בשנתברר לנו כי הגיבור האמיתי הוא הכהן הפולני — נידהם לראות עד כמה עיקם הפרצוף היהודי של המחבר את פרצוף הסופר האמון, בעל הטעם הטוב.

הרי העלילה עשויה להיות קרובה ללב של כל אדם, אף אם אין הוא מכיר את נופי ילדותו של המחבר (פולין, או גליציה, שלפני עשרות שנים): אדם שניטלה אהבתו משקיע ביוגונו את כל חייו בטיפוח כבדת-ארץ, מקשט אותה כקשט את הכ"ל, אוהב אותה כאהוב את האשה, משקיע בה כל מאוייו והגיגיו, והנה, לאחר שנים, חוזר הוא וער מד ערירי אל מול היגון: מה נגרע מבדידותו האיומה? למה זה עמל הנה? האם לא טעה בדך רך חייו? שנים על שנים חדל לעסוק בעניני רוח והוגה הוא רק בקנינו הארצי, באחווה, האין הוא חייב, על סף הזקנה, לגאול את נפשו? אך משור נח הוא את אחוות-אהבתו והיא נראית לפניו בעלבונה — המית-השלוח נחרדת מפני הצורות והרעש, החצר הטוהרה מזדהמת, האויר הצח מת מלא ריחות טיגון, ובכל רוחשים חיים צעקניים ובזויים — מתחמץ לבבו מפני עוצר הרעה הזאת והוא טורף נפשו בכפו (או, באפו, לפי א. ברש). אבל...

האפשר לסופר יהודי הגון לכתוב סיפור על כהן פולני קתולי? הייתכן שמחבר יהודי יבחר גוי לגיבור, בשעה שגם יהודים רוחשים סביב "גוי"? הייסלח לאופר בישראל אם יראה את ה"גוי" וחוט של חן משוך עליו בשעה שאת היהודי מראה הוא בכל כיעורו?

הסופר עצמו יסלוד מפני אפשרות כזאת, וכדי שלא יעלה בקצה דעתו כי הסופר היהודי אוהד אף כהוא זה את גיבורו הגוי, הריהו שופך עליו קיתונות של לעג ככל האפשר, כך, למשל, פותח הפרק המתאר את לב-טיו הנפשיים של הכהן, באביב השנה העשירים ושנים לשבת היגומושץ באחווה... בחצי-הלילה, "למדך ש" כהן שוטה זה (הנקרא "יגומושץ" להגדיל זרות וצחוק) משול לאותו מלך קדמוני וטפש; עבור לעמוד הבא ותמצא ששוטה זה עוסק ב... ענייני-סוסיס! שנה תמימה (!) אורב הוא להזדמנות כדי להרביע סוסה אצילה פלוגית בסוס אציל פלוגי! ומחברנו אינו מבין: מה איכפת לו, לבעל-האחווה, דוקה סוס זה? ומשתומם הוא מדוע מתקצף הטיפוס המשונה הזה על איזה סייס עלוב שטעה והרביעה בסוס אציל אחר, משנתבררו לך

לבין שבעת הסיפורים שליט אשר ברש מכתביו והוציאם, כ"סיפורים נבחרים" * ראוי הוא "יהודי מצרה נחלץ" לביקורת מיוחדת, שכן בר לטת בו נטייה עזה אחת, הנמצאת ביסודן של הרבה יצירות יהודיות הידועות בשם "יצירות הספרות העברית החדשה".

בסיפור, שנתפרסם לראשונה לפני שנים אחדות בספרון בהוצ' "ידיעות אחרונות", שבעה פרקים: א. תיאור כהן פולני, חביב על הבריות ועל ישראל, משקיע את כל מאורו באחווה ומטפחה בחיבה. ב. תיאור יהודי זקן, תקיף, עשיר וקמצן, לו בן בטלן שאינו מפרנס את משפחתו, והזקן דואג מדי פעם לסידיורו בחיים, שכן מדי פעם מידלדל הוא ופונה לאביו לעזרה.

ג. באחד הלילות משתולל הכהן מחימה, מתחרט על שטר מעניני הרוח וכל הגיגיו באחווה, מחליט למכרה ולבנות בית תפלה בכפר נידח.

ד. הזקן כועס על בנו ומקציב לו קצבה זעומה, הילדים עוזבים ולכלוך בכל, לאחר שנים מתחרט הזקן על מנהגו הקשה בבנו.

ה. הכהן מוכר את האחווה ליהודי הזקן ומעבירה על שם בנו.

ו. ברעש והמולה מגיע הבן ומשפחתו לאחווה הדרומית והנחית, הכל מתכלך והרעש גדל וחולך.

ז. עצבות תוקפת את הכהן למראה חורבן אחווה. ב. חג חנוכה הבית של היהודים מסתובב הכהן בחוף כ. עוף שקנו בוער, למחרת הוא קורא פתאום לבן, אך משה מתמהמה מעט — מתאבד הכהן ביריה. היהודים עוזבים את הבית עד לאחר הלויה.

השאלה הראשונה המתעוררת בלב הקורא היא: מהי אותה צרה ממנה נחלץ היהודי? — מסתבר שכונת המחבר לאותה אפיזודה לפני הת' אבדות הכהן, בה נרמו כאילו התכוון זה להרוג את היהודי (אגב, לו התכוון לכך באמת, היה ודאי מחכה מעט לבואו). אך כיוון שקשה לכנות ספק של סכנת-מות בשם "צרה", וגם אין הדעת נותנת שאדם ישר ובעל לב טוב ככהן זה יהרוג נפש בחד מתו, שמא כוונת המחבר לעצם חיי הבן הבטלן ורוב הצרות והפגעים הבאים עליו? אכן, מהם הוא "נחלץ" כפעם בפעם: פשוט, אביו העשיר חולץ אותו מכל צרותיו...

אך השאלה העיקרית היא: מיהו גיבור הסיפור? — לפי השם ניכר שהמחבר חושב את ה"יהודי לגיבור, אך דייה בדיקה קלה כדי להיווכח ששם זה ניתן שלא בצדק.

הסיפור מסתיים במותו של הכהן הפולני, בעל האחווה, ומפרשת כשלונותיו של הבן הבטלן בע"בר אפשר לנו להניח בוודאות כי גם באחווה זו לא הגיע אל המנוחה ואל הנחלה, חזקה עליו שב עוד שנים אחדות תישמט גם אחווה זו מידיו, כשם שקרה שלוש פעמים בעבר, פרשת פגעיו תתם כנראה בסוף ימיו, ורק אז "יחלץ" פעם א' את מכל צרותיו.

מה ראה אפוא המחבר להפסיק פתאום את סיפור פרשת צרותיו ו"היחלצותו" של היהודי, ה"גבור" המדומה? התשובה ברורה: אין הסיפור עוסק בפרשת חייו של היהודי, אלא בפרשת חייו של הכהן, ומשתמו חיי הכהן בא הסיום הטבעי לסיפור.

(*) אשר ברש, סיפורים נבחרים, ספרית דביר לעם, הוצאת דביר, תל-אביב, תשי"א.

צ

סן קולף הצל
וישמע

כי רב לך הצל

הנר למרלומי

כי נקספת לדמות וצבע

כי הנך פה קטן

כי הנך פה גדול

כי אינך אֶתה, הצל

אי-פעם ראיתיך

גדלת צבית

ראיתיך בולע כל אשר קביב

ותמאג —

היה חסון לנערך

טופפות דרכים אפורות,

לָאָן?

הן נגרות — אל העולם

אפור קומתן

עולם של מדים ושל קרב

של צל.

אל תצחק למשבת השמש —

הצל,

כי העיבות פניה שעה.

אסיתר

"עיסוקי ההבל" של מבלה-עולם זה, ויחס הלגלוג אליו נוצר כבר, כביכול, עליו ליהנות מפנינים נוספות, למשל: "ובאפו כי עז ובכאבו כי רב טלטל את משא גופו", וכיוון שכהן זה גוי הוא, מבני עשיר הרשע, אי אפשר שלא להזכיר כי "החומר טובע וכלה והחך מבר רה", ולהוט הוא כל-כך אחרי המזונות הטובים, ולאחר שנתברר לך כי המחבר אינו אוהד חלילה את גבורו (ואתה נסחף עמו "על-כרחך") תתענג מאוד בקראך ב"טוים ספרותיים כגון "קרחתו המשיית" או "פסגת קרח" תו העלובה, או בדמותך לנגד עיניך את הכוהן הש"ריו ב"מכאוב נפש גדול וגורא" ו... ריריו החם נוזל מעל שפתו הנפוחה.

לכבר לא ישאל איש מה ראה המחבר לדרך-כתיבה זו. "כל ישראל חברים", ויהודי נאמן כמחברנו לא יוכל להתעלם מאחיו לצרה. לעולם לא יוכל לתת עין טובה ב"שאינו מבני ברית", שהרי "הטוב שבגויים..." וכו', לכן, תחת "הכוהן ואחור-תו", או "אחווה שחרבה", קורא הוא לסיפורו בשם מזויף, ומנסה להאחז את העינים. לכן שופך הוא ללא טעם קיתונות לעג על ה"גוי", לכן מאריך הוא, שלא לצורך העלילה, בתיאור חיי היהודים, והרי לפנינו סיפור "לאומי" נוסף, הדן ב"ענייני-יהודים", המאשר בפעם האלף ואחת את אמר תות הדיאגנוזה הציונית. הלא כה היו דברי ההערכה הקצרים שהובאו בעורף העטיפה בהוצאה הראשונה, מעטו של פרופ. י. קלוזנר: "כמה חריפה הביקורת על כל תפיסת העולם היהודי היוצאת מאליה מתוך הסיפור הנפלא. יהודי מצרה נחלץ". רק צר מאוד כי מצויים עדיין סופרים ומבקרים ומורים המודדים טיבו של סיפור ע"פ מידת התאמתו לרוח הציונות, ואין הם חשים אף אם נקצצות כנפי העלילה הטבעית והיא נכפית למסגרת זרה, ומתגמדת, שמא, רבותי, תעריכו יצירה ע"פ קנה-מדה אמנותי?

מרדכי גומפל:

דו כ י פ ת

יופיטר כועס

חזור, טעות שלי: — לא יופיטר, אלא ירחמיאל, מיודענו הנושן והנלעג, זה ירחמיאל הגדול, הקולקטיבי, עדת אנשי-האומות למיניהם... ביטוי נוגע עד הלב לכעסה זה של עדת המורים והסופרים והמשכילים וחובבי-שפת-עבר מן הדור הישן נתן לנו משה סתוי (סטבסקי) ב"הארץ" מיום 11.5.1951, ואף פולמוס מסוים התעורר עקב כך.

אולם, אני כשלעצמי התרשמתי קודם כל מן המשפחתיות החבובה שבה ערך תחילה מ. ס. במאמרו הנ"ל משלוח-מנות-מחמאות ספרותי משפחתי ל"כל החבורה", מי שנברג ועד "ילד הפלא" נתן שחם ועד ברוך פישקו, ומן הניחות הזאת בה פוסק מ.ס. את פסוקו, ואחרי שקראתי זאת, כעסתי גם אני על יוהר, שהנה לא שעה כלל לאשר הדל הזה של ג'נרדן הכסלוני הזה, וקם עליו להרוס.

הקורא לא יחשוד בי ודאי, כי להגן על יוהר אתכון, רחוק אני מלהסכים עם דרכו, אך חרף ה"משאלים" שערך מ.ס. בין אנשים כלבבו וכדמותו הוא, הנני רואה את עצמי חייב להגן על בעל "שירה של חצות" ו"לילה בלי יריות" ו"ח'רבת חוזה".

והיות ומאמין אני, כי משה סתוי נמנה על הטובים שבין אנשי הדור הישן, ודבריו היו בלי כל ספק ידיד כן ונואש של אדם שהוטד משלוות — שלוח מדינה ועשויה של "שילוב-דורות" ושילוב-מליצות ושילוב-מחמאות, אשר בתוכה מיוצגת הספרות העברית הצעירה על-ידי ילדים טובים העושים באהבה רצון קונס וקונייהם, — היות ומאמין אני כי כך הוא הדבר, הרי שכדאי לדעתי לומר למשה סתוי כמה מלים של אמת, אין בעולם ספרות, על כל פנים ספרות אמיתית, "העשויה שלא יבינו אותה", כל יוצר רוצה כי יקראוהו, אלא שלא כל יוצר מסוגל לצאת את היותו לתוך מיטת-סדום של כמה מאות מלים של עפת-הרחוב.

גם גיימס ג'ויס קשה הוא למקרא, ואף על פי כן — אדם תרבותי הרוצה לדעת את נפש ה"ת" סופה י ראה את ג'ויס יאנינו משמיע קינ" על קשי שפתו האנגלית.

אם משה סתוי מתקשה לקרוא את יוהר, הרי זו צרתו שלו ויהיה עליו להיעזר במילון או להעשיר את אוצר המלים שלו בעברית — או לוותר על הקריאה בסופרי יוהר, אולם אל לו לפתח מכך אידיאולוגיה.

נכון כי אין יוהר ערב לחיכם של עלגיל-לשון שבתוכנו, אולם יום יבוא ומשערי בית הספר העברי יטוטא כל מצבר-הפסולת של סופרי ה"השכלה" ואז יתפנה מקום ללמוד את כתבי הסופרים אשר היות הארץ הזאת היא השראתם והיא המתרוננת בכתביהם.

או אז ילמדו בבתי הספר את יוהר, לילדים ולמבוגרים, והמורה יפרש כל מלה מסובכת וכל ניב חדש, אז ימלא יוהר את הגדול שביעודיו: הוא ישמש נושא דברו של דור שלם של נוער עברי אל הדורות שיבואו, את יוהר ילמדו הילדים ויעשירו את אוצר לשונם ולא יהיו עוד כסביהם היופיטרים לבית הירחמיאלי...

אל דאגה, משה סתוי! הם יבינו את לשונו של יוהר, וגם לרוח גבוריו, בכוחם ובפיונם יבינו.

הרבה השפעות מתרוצצות בו בפנחס שדה, הראשה בהם היא בלי ספק זו של א.צ.ג. אבל, כמרומו למעלה, לא תחסרנה גם השפעות של "כה אמר זרתוסטרא" והברית החדשה, ופה ושם נתקל הקורא גם בצלו של טאגורי, ברמו של בודהא, ולפרקים תופיע פתאום, בוצצת וחוצצת, בבואת "שמחת עניים" של אלתרמן, זה שהרבה להשפיע על המשורר הצעיר בראשית דרכו, קודם שנתפס לשאגת קולו הזועמת-הניחרת של מבשר-המשיח-היהודי, אורי צבי לבית גרינברג, הצד השונה שבכל ההשפעות האלו הוא שכולן לא נתעכלו כהלכה במזוה של משוררנו הצעיר, שב" תוך כולן עדיין לא מצא העלם את מה שצריך להיות יקר מכל אלה — גם לו גם לקוראיו: — את עצמו.

אולי משום כך כה ירבה פ. שדה לשיר על המות, אולי לכן גם כה יבזו לחכמת-החיים ("שיר בגנות חכמת החיים"), אכן, המות הוא צירה המופגן של שירתו ונקודת-המוקד לה, "הללומות!" — יקרא פנחס שדה, המות הוא, "חתן נעורים" לגפשו, "בקבר לא קר... אף לא חשוך", הוא משדל את עצמו: "וכל הגעגועים נמשכים אל המות", את "שירת ההוד וכלות-הנפש אשר למות" הוא בא לשיר באזנינו הערלות, ונכסף הוא אל "חג הבשרים הנצחי על יצוע אס-כל-חי". המות הוא הרעיון האלוהי היחיד, "והולתו לא עוד", וכן הלאה, עד בלי די, עד בלי די, ולנו נראה כי שירת-מותו, "משא-דומה" הם מפלט מל ועקר ואכזב לנער פיסון ובעל-נפש אשר עדיין לא מצא דרכו אל החיים, אל זמרתם הכבושה, אל חכמתם הפשוטה, ואחל נאחל לו כי, עם כל כיסופי המות הנמל-צים, יאריך ימים ושנים וימצא את דרכו ואת עצמו.

גימל

"משא דומה" — זה שם קובץ שיריו הראשון של הפיסון הצעיר פנחס שדה, שהופיע לא מכבר, שתי מלים כבדות, רוממות, אדירות, מלה כסלע, מלה כסלע.

מלה כסלע, גורס פנחס שדה, אבל אין הוא גורס: מלה כסלע, אחד-עשר השירים שב"68 עמודי הקובץ לצופים שורות ארוכות, רבות-מלל, גזושים מלים, מלים: שפעת מליצות, ועם כל הרצון הטוב, ועל אף חנן המצודד של קצת מן המליצות הללו, קשה שלא לאמר כי על הרוב אלו מליצות נפוחות.

המליצה כשלעצמה אין בה רע, בה חייהם ואורך-ימיהם של הרבה והרבה שירים רמים גם נשגבים, וממנה תעצמות כוח להרבה מן הקרוי "נצח" בעולם הביטוי האנושי — בספרות, בנבואה, בפובליציסטיקה, אבל במה דברים אמר רים? כשהיא ביטוי להתפעמות כנה, לחווית אמת, להתרשמות ראשונית-אורגנית; כשחותם אישי מיוחד, ונאמן, טבוע בה.

הדברים האלה אין לגלותם אלא לפרקים רחוקים, ובהפסקות מצערות, בשיריו של פנחס שדה, במליצותיו מעמיד פ. שדה פנים פתוחות, הוא מעמיד פנים של מי שאש-בוערת-בעצמותיו, של חוזה-לדור ואדם-המעלה, תכופות מאד הוא מזכיר לנו את אורי צבי גרינברג, את פרידריך ניצ'ה, את ישוע איש-נצרת, אבל אסוציאציות אלו אינן לזכותו, יכול נוכל להאמין להולם פטישיהם המפוצצים של ישוע וניצ'ה, ולא אחת אפשר לתת אמון גם ברעמירובסקי של אצ"ג, אבל תרועת שופרותיו של פ. שדה דומה עלינו שהיא מאומצת מאד, מאונסת מאד, מטופחת מאד, וחוששים אנו לאמר כי זוהי תרועתו של אפיגון, סוף דבר נמצאת התרועה ריקה והמליצה נפוחה.

* פנחס שדה: משא דומה, שירים, הוצ' מחברות לספרות, תל אביב, תשי"א.

החזיר השחור

ידוע ידעתי למה ניתנה עיר פא להורוס גם אספר זאת לכם.

הורוס וסת צוררים ואויבים היו אחד את אחד והיה מדון ומלחמה ביניהם כל הימים, המערכה נטושה ולא תחדל, והלוחמים נלחמים באף ובח" מה, ולא הדביר אחד את אויבה, אף כי האלים המה עם הורוס.

והנה סת חכם הוא וערום והוא מבקש לו דר" כים לנצח בערמתו, לא בגבורת ימינו ולא באור מץ לבבו, וכוח יש עמו ללבוש לו תואר כאשר יחפץ ולאחוז עיני אלוהים ואנשים, זה כוח סת, אפס לא ככחו כוח הורוס, כי הורוס לו הצדקה ולו האמת, מרמה ושקר לא בו הם, אשר יביט בעיני הורוס התכולות וראה את העתיד נשקף שם; ואלוהים גם אנשים יבקשו את הורוס למען דעת את אשר יבוא ויהי.

ויגד לסת כי אומר רע לשאול בעצת הורוס, ובלבו חשב כי הנה יוכל להרע להורוס, וילבש תואר כתואר חזיר שחור, ויהי מראהו אימים, מללעותיו ארוכות וחדות, ועינו כשחור-ענן-רעם; ותהי מראיתו רשעת-פרא וכל רואהו יגור מפניו, אז בא רע הרם והנישא אל הורוס וידבר אליו לאמור, "הבה אביט בעיניך וחזיתי עתידות".

והוא התבונן בעיני הורוס ועיני הורוס כירוק-מים-רבים בהאיר עליהם שמיי-קיץ, ויהי הוא מתבונן והחזיר השחור עבר שם.

ולא ידע רע כי זה האל הרשע, ויקרא אל הורוס ויאמר, "הביטה אל החזיר השחור הזה! ח"אני אם ראיתי עצום וגבור כמוהו".

ויבט הורוס; וגם הוא לא ידע את סת בצלמו זה הזר והמזרז ויאמר בלבו כי חזיר-בר הוא מעבי יערות ארץ הצפון, על כן לא נשמר לנפשו מפני אויבו.

אז ירה סת מכת-אש בעין הורוס, והורוס צעק בקול כי הכאיבתו האש, ויקצוף קצף גדול ויקרא, "סת הוא זה, הוא הכני אש בעיני".

אבל סת לא היה שם עוד כי נשא רגליו מן המקום ההוא והחזיר השחור לא נראה עוד, ורע ארר את החזיר בעבור סת ויאמר, "יהי החזיר תועבת הורוס", ועד היום הזה בני האדם מזכרים את החזיר לעת מלוא הירח, יען כי בצלמו הת-הפש סת, הוא סת אויב הורוס והורג איזורים, להרע לאל אשר לו עיני התכלת, ובעבור זאת טמאים יהיו רועי-החזירים בכל ארץ מצרים; המק"דש לא יבואו ולא יזבחו לאלוהים לעולם, ולא יתחתנו בניהם ובנותיהם בעובדי האלוהים.

עדותו של ארון הספרים

„חטיפת“ מולדת

(מיומנה של מורה)

„כשבאתי לכפר“, מספרת רבקה, „לא האמנתי כי אמנם אפשר לחיות במקום כזה. בתים רעועים. בלי מים וחשמל, גגות דולפים ובז — אלה קיד מו את פני; ובערב, בצאתי לסמטות החשוכות, קמו בנפשי כל אותם ספורי זועה מפחידים שספרו לי בימי ילדותי. מכל בית דמיתי לראות את הערבים מתפרצים ומתנפלים עלי בסכינים. לא ראיתי ערבי מימי, רק בטוחה הייתי כי הם הם ילדי הגיהנום האמיתיים. ועד היום נדמה לי כי לא יוכל לקרות לי דבר מפחיד יותר מפגישה עם ערבי.“

יחס כזה וכדומה לו מצאתי אצל רוב ילדי כת-תי בכפר הנטוש. נסיתי להתחקות על שרשו, והתמונה מתבהרת והולכת הפני. בתום המלחמה הגיעו אלה לארץ, וכל שידוע להם הוא כי כאן לחמו ערבים נגד יהודים.

הערבים — שלל עמים פראים הם בעיניהם, זרים, מפחידים ואכזריים. ואמנם גם על ערבי הארץ יודעים הם דבר מה. אולם סכומה של ידיעה זו מתרכז בעצם העובדה כי יש ערים וכפרים ש-היו של ערבים, וכיום אנחנו העולים יושבים בהם.

עמדה כזו הוגשה להם מן המוכן מיד בבואם לארץ, והילדים כהוריהם אינם טורחים כלל לח-תור לעמקה של בעיה זו.

בעיקר בשעורי „מולדת“ מגיעים האטימות ובבלבול המושגים לגבוש תמציתי ביותר.

למידתי על הרי יהודה, והנה כל פעם חזרה אותה תופעה. כל מקום, שצינתי כי תושביו ער-ביים הם, הוסיפו לו את התואר „זה עכשו שלהם“ — ולמקום שתושביו יהודים הם הוסיפו אוטומא-טית: „וזה עכשו שלנו“. הסברי נספגים אך לאט לאט, ומורגש כי עומדים הם בנגוד מוחלט לכל כושגיהם. כשספרתי להם שדבר טבעי היה זה בארץ שהיו מקומות שאוכלוסיתם מעורבת, לא יכלו לתפוס דבר זה. כיצד יחיו יהודים וערבים בעיר אחת?!

בלי שורש

דומה כי נתח מסוכן למדי היא ההפרדה בין מקום לידתו וגידולו של אדם לבין מולדתו. ילדי מהגרים אלה, נאנסו כבר בימים הראשו-נים לבואם לארץ להתחפש למולדתם הם ולקרוא „מולדת“ ולשיר „מולדת“ למקום זר ולתרבות הזרה להם, ולא ניתנה להם כלל שהות עד אשר יודעו בנפשם עם מולדתם החדשה.

ועל כן חוזרים ונתיים הם מן המליצות שדב-הם, ועל כן לא יפלא בעיני אם, למשל, לרגל ראש השנה האזרחית, כמו בכל הזדמנויות אחרות, יעלו זכרונות חג זה מארצם בבהירות מפליאה. ואם אוסיף על קרע נפשי זה את פסיכולוגית הק.ק.ל. של קניית מולדת בפרוטות — אשר בה פיטמום לשובע ולזר — הרי אדע היום מה הברי-אם לטביעת מושגים כה מסולפים. כה אומללים על הארץ.

על כן אפוא „חוטפים“ מולדת: „שכם היום ש-להם“, „לוד היום שלנו“, על כן גם „פגישה עם ערבי היא הדבר המפחיד ביותר.“

מות חדשות בכלל, ובעולם-החדש בפרט, שהדמיון ההיסטורי שבין אומתנו לאותן אומות מפורש הוא לכ-אורה כל-כך, מכל בחינה אובייקטיבית שהיא. הנה כי כן עדיין אין בידינו כל תאור — לא עיוני ולא בלטריסטי — של ההתנחלות הרוסית-הקוזאקית, החלוצית ואדירת-התנופה, ביבשת אסיה במאות השנים האחרונות. הנה כי כן כמעט אין עמנו כל חבור מאוסטרליה וכל חבור על-אוסטרליה.

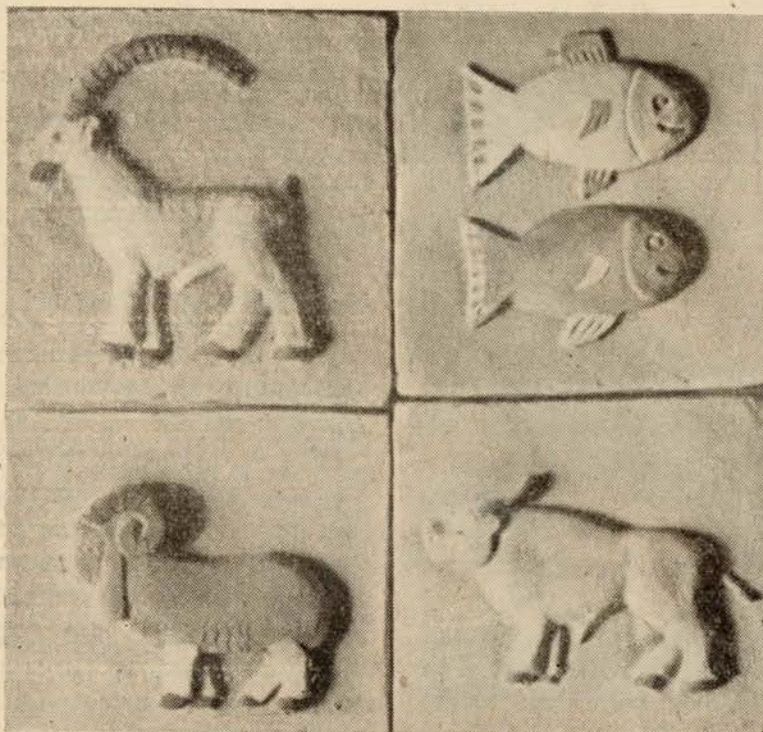
מכך יסתבר, למשל, מפני מה יש בידינו ספר על ההתיישבות היהודית בארגנטינה (מעטו של ע. אטינגר המנוח), שעה שאין בידינו אפילו בדל-ספר — ולוא מתורגם — על ארגנטינה עצמה; ומפני מה יש לנו ספר על „חלוצים יהודים באמ-ריקה“, אבל — פרט, אולי, ל„אפוס של אמריקה“ לאדמס, — אין בארוננו שום ספר, ולוא מתורגם, על החלוציות האמריקאית כשלעצמה, שמבחינת האומה העברית והארץ העברית היא תופעה נכב-דה ומעניינת לא-יך ערוך יותר.

אכן, מעט-מעט — עם שאנו מגלים את עצמנו - מגלים אנו גם את... אמריקה, — זו דוגמת אב לאור מית חדשות בעולמנו, דוגמת-אב להתגבשותה של אומה תוך כדי היתוכה של הגירה הטרוגנית. ארון הספרים העברי מגלה סימנים ראשונים של זיקה לבעיותיהן של יבשות-בתולים בגאולתן וגורלן של אומות בצמי-התן.

הזכרנו את ספרו המצוין של אדמס, „האפוס של אמ-ריקה“, שתורגם בשנים האחרונות ללשוננו. סימפטומ-טית אולי עוד יותר היא הופעתם של ספרים מקוריים שעוסקים ביבשת אמריקה. נזכיר את ספרו של ד. שר על האינדיים של אמריקה, באחרונה הופיעו אצלנו ספ-רי-מסע על אמריקה הלטינית, וכן תרגומי ספרים אינפורמטיביים על יבשת זו.

אין זה מענייננו להכנס כאן לבחינת טיבם ומש-קלם של הספרים הנזכרים באחרונה. כאן מעניי-נת אומנו רק עובדת חיבורם, תרגומם, והופעתם. כי, כאמור, אם אנו מגלים את העולם החדש, הרי זו אחת העדויות לכך שאנו מגלים את עצמנו.

ספרן

שושנה הימן: מולדת (טרה-קוטה)

הבוץ-ואיך לצאת ממנו?

בשמחה אנו מביאים כאן מאמר זה, מעטו של תלמיד גמנסיה תל-אביב.
מצאנו בו גם ביטוי למאמץ רציני של מחשבה עצמית בנוער הלומד בכלל, גם
סימן להשפעתם הישירה של רעיונות "אלף" בחוגים הללו.

אם פני הדור כפני הכלב — הבה נבדוק מדוע
הם כך.
הבה נבדוק איזה מין "כלב" הוא זה.

על חוד התער

שורש התופעה הוא בעצם האופי שלבשה המדינה הזאת מתחילתה, בעצם האופי שכפו עליה. יכולה מדינה לקום, להלכה, כדי לשמש איזה ענין או מטרה שמחוצה לה, אבל היא יכולה להתקיים ולעמוד רק כשעניניה העצמיים שלה הם התכלית העליונה שלה. המדינה הסובייטית קמה, להלכה, כדי לשמש את המהפכה העולמית העולה, אבל היא עמדה והתבצרה רק במסגרת "הסוציאליזם בארץ אחת", רק משעה שקיומה שלה היה לה תכלית עליונה בפני עצמה, כנגד זאת, דוגמת קלסית של מדינה שמעיקרה היא משמשת גורם מים ואידאליים חיצוניים — ובלתי ממלכתיים מעצם טבעם — היא מדינה שנתקיימה גם כן בארץ הזאת: ממלכת ירושלים הצלבנית, ודוגמה שאינה רחוקה מזאת הרבה היא דוגמת ממלכת היהודים בימי "בית שני", כל מי שקורא קצת היסטוריה יודע איזה קיום היה למדינות האלו ואיזו יציבות היתה להן.

מדינת ישראל נבנית והולכת במידה רבה, אולי במדה מכרעת, על פי המתכונת של שתי מדינות הנפל שקמו בארץ הזאת במרוצת ההיסטוריה: התיאוקרטיה הנוצרית-הפיאודלית והתיאוקרטיה היהודית. אף היא, כמו הללו, מתכוונת לשמש מרכז, באיזה מובן שהוא, לגורם עולמי בלתי טריטוריאלי (במקרה זה, היהדות העולמית), אף היא, כמוהן, מכוננת את כל קיומה לפתרון בעיות חיצוניות (במקרה זה, קבוצות גלויות ו"פתרון שא"ל היהודים"), אף היא, כמוהן, אין לה שום אפ"ס שרות של הבנה אמיתית עם הסביבה, ובהכרח, וגם מרצון, היא נשענת על תמיכה תמידית מבחוץ — בכסף, בכוח אדם, בתמיכה מוסרית, רוחנית ומדינית. נשענת על חודו של תער.

היעוד

אם מקרה הוא ש"ארץ הקודש" דוקה היא מקום הופעתו של מדינות מסוג זה, "ארץ קודש" היא ענין נשחת מאד, ענין ביש מאד, מעצם טבעה, ואם יש יעוד אמתי, יעוד מהפכני, לבני הדור ש"לנו, הרי זה להוציא את המדינה שלנו מכלל "א"רץ קודש"; להעמיד את המדינה על יסודות ממלכתיים תקינים, לכוון אותה במסגרת אידאולוגית ומדינית כזאת שבה לא תוסיף עוד להיות מכשיר לפתרון של שאלות זרות וחיצוניות, מכשיר א"כ כל רקב מבפנים, מוקף איבה מסביב, וירא מפני כל רוח מצויה: להוציא אותה מגדר "מדינת היהודים" — ולעשותה מדינה עברית.

ואני מאמין בכל לבי שרק בתוך התנערות מה"פכנית שכזאת יחזור אלינו הבטחון העצמי ויבוא קץ להתפרקות המוסרית, לציניות ולאנוכיות האוכלות כל חלקה טובה במדינה, ואני מאמין שרק במלחמה על כך ימצא הנוער את יעדו האמיתי ואת תפקידו החלוצי האמתי, יחזור וימצא את חונו, את לבו, את עצמו.

בתוך האוירה הזאת פלא גדול אם נשאר עוד משהו, או משהו, שלא הסתאב לגמרי, אם עדיין נשאר איזה דבר ישר וטהור, הפלא הוא לא בזה שהנוער — גם בני גילנו וגם הקשישים מאתנו הו"כרים עדיין את התקופה היפה שעברה, תקופה של אמונה ומסירות והקרבה עצמית — לא בזה שהנוער בכללו הוא אנוכי, ריקני ו"מעשי", הפלא הוא בזה שיש בתוכנו עוד משהו ש"אכפת" לו, משהו הנכסף עדיין לאיזו התחדשות, לאיזו התרוממות רוח חדשה, לאיזה דגל חדש ומלהיב, הפלא הוא שעדיין יש בתוכנו אחדים החולמים על איזו מהפכה, אחדים המאמינים באיזה דבר — ויהיה הדבר הזה מה שיהיה, (ויש כאלה).

כמו שאינני מבקש להכות על-חטא, כך גם אני נני רוצה לתרץ ולהצדיק שום דבר, אני רוצה למצוא דרך להבין את הדברים, וסבור אני שעל רקע המציאות הכללית במדינה, ההתפתחות בתוך הנוער מובנת בהחלט.

אני סבור גם שתבוא התנערות בנוער, ולא דו"ק מפני שאני נוטה לאופטימיות מטבעי, יש כבר סמנים ראשונים להתנערות כזו, לאחר הירידה הפתאומית הנמרצת תבוא, בהכרח תבוא, התמרדותו של הנוער נגד המצב הזה, נגד מדרון השחיתות והשקר, הכרחי הדבר שכל מה שהוא נא"מ מן וישר ואמין יופה בתוך הנוער העברי, יתעורר להלחם על נפשו, על עיצוב המציאות ברוח אח"ר חדשה.

אבל זהו ענין לעצמו, אולי עוד אגע בו בהמשך הרשימה הזאת, בינתיים די לנו שנקבע כי תהליך הדלדול וההתפרקות בנוער הוא מובן על רקע מצב הדברים במדינה כולה, ועכשיו ראוי לנו לנסות ולבדוק מהו הרקע למצב הכללי הירוד ומדוע הדברים ירודים כל כך.

עלינו, על כל הדור החדש של הנוער העברי, מרבים לבוא בטענות, משוים אותו לדור הקודם של הנוער, הדור של גבורה ומעש, של מחתרת ומאבק ומלחמה וחלוציות, וההשוואה איננה לטובתנו, אומרים עלינו שיש בנו אדישות נוראה לכל דבר צבורי, לכל חזון ולכל אידאולוגיה, שיש בנו א"הז מבהיל של קרייזיסטים ורודפי "ג'ובים", שר מתנו המוסרית והאינטלקטואלית ירודה ועלובה, שאין בנו יחס נפשי לשום השקפת-עולם — אפי"ל כשאנחנו משתייכים לתנועה זאת או אחרת, — ושכלל איננו מאמינים בשום דבר ואנו מצפצפים על הכל, על כל מה שלא יועיל לנו, לפי דעתנו, בדרך חיינו האישית.

הדברים האלה נדמה לי שבדרך כלל הם נכונים, לא רבים מתוכנו יכחישו אותם, נכון שמחזור-הנוער הקודם לא היה נקי מתופעות שליליות, והרומנטיקה העוטה אותו עכשו, "לאחר מעשה", מטשטשת את הצביון שהיה לו באמת, נכון גם שה"דור" שלנו איננו צבור הנוער הנבז ביותר שבעולם, אבל בכללו של דבר, כפי שאמרתי, יש גרעין מר מאד, וממשי מאד, של אמת בדברי הקט"ר הנשמעים על חשבוננו.

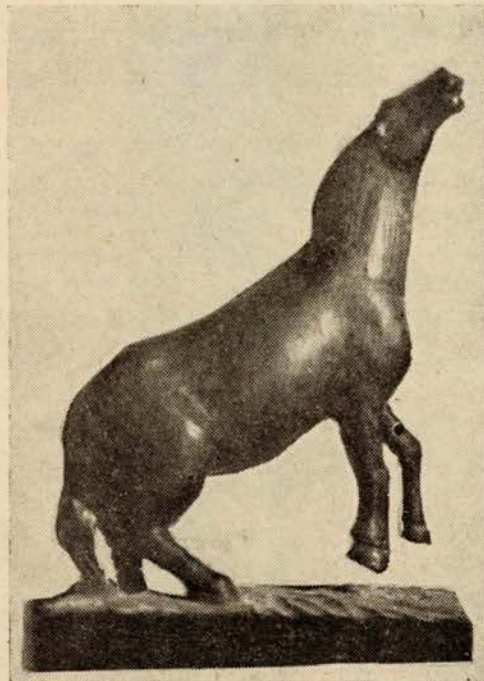
אכן, ברשימתי זאת אין אני בא להכות על-חטא בשם כל "בני הדור", ואינני רואה טעם בהצבעה סתמית על המצב הרע, אני חושב שמעשה הגיוני ומועיל הרבה יותר יהיה להתחקות על "שרשי המצב הרע, רק אם נדע את סבותיו ואת הרקע שלו, רק אז נוכל אולי לחשוב על איזה מוצא שהוא, על איזו תקנה שהיא.

השאלה היא קודם כל: האם הירידה הזאת היא מיוחדת רק לנו? האם היא דבר המציין רק אותנו?

והתשובה היא ברורה וחד-משמעית מאד: לא! אין הדבר כך!

האוירה המושחתת

הירידה ניכרת בכל שטחי החיים במדינה, האוירה במדינה היא נשחתת ומשחיתה, בכל השטחים: ביחסים החברתיים והמפלגתיים, ביחסי העבודה, בכל ענפי המשק, בחינוך, בתרבות, המתח הרעיוני והפוליטי, שציין את חייה של הא"רץ הזאת עד שקמה המדינה והתבססה, חלף ואי"ננו, ורק גילוייו השליליים ביותר נשתמרו, ובצורה מוגזמת יותר ויותר, ואף זה פי שחיינו היומיומיים מים אפופים מסך-עשן גדול ונורא של מליצות על קבוצ גלויות והקרבה עצמית וצנע ותחיה וג"אולה ו"אלפיים שנה", מליצות של גבורה ומסירות ושיוויון-בסבל-ובמעמסה והפרחת-השממה וס"בוב"שני — הרי המציאות היא שונה בהחלט, המציאות עומדת בסימן של איש-לבצעו ואיש-לאהלו, של רדיפת רווחים אנוכית פרועה, הן מצד הפרט והן מצד הגופים המשקיים והמפלגתיים השונים, של "שנוררות" מכוערת, של תלות-לתאבון בחס"די דודים עשירים מכל המינים ו"חבילות מאמר ריקה" (בכל המובנים של המלה), ושל שנאה הדדית האוכלת כל חלקה טובה, המציאות עומדת בסימן של ריחוק מגונה ביותר בין מה שאומרים למה שעושים, בסימן של צביעות בכיינית ומד"ברת-גבוהה, בסימן של טפילות קבצנית מאחזת עיניים, נכון אמר מי שאמר כי אופיה של המדינה הוא אופי של "ארץ-קודש ציונית".

ר. להמן

סוס

בית מריבה

יומן "אלף"

במשך התקופה שבה נדון "אלף" לשתיקה מאונס. משום מניעתן של הקצבות הנייר הרשי מיות, שקדו אנשיו להרחיב את פעולת ההסברה בעל-פה בחוגי הנוער העברי, ובפרט בחוגי הנוער הלומד במוסדות החינוך התיכוניים והגבוהים.

בהודש ינואר הרצה א. אמיר על "הספרות ה" עברית הצעירה — המשך או התחלה?" בבית המדרש למורים בבית-הכרם (ירושלים), ובחוג ספרותי של תלמידי ביה"ס התיכון בירושלים. על הנושא "מרכז יהודי — או אומה עברית" — הרצה א. אמיר ב"1.31 בשבט צופים מצופי ירושלים.

לפני חוג "אלף" בחיפה נתקיימה ב"26.1 הר" צאת-אורח של ר. לינדסי על בעית הדת והמדינה. ב"2.2 הרצה ח' אבנר על "אלף" לפני תלמידי הכיתות הגבוהות בבית-ס התיכון בקריית-מוצקין. בהמשכו של חודש פברואר הרצה י. רטוש בחוג הספרותי של הגמנסיה "שלוה" בת"א על "ספ" רות יהודית בלשון העברית", ח' י. קינן הרצה על "אלף" לפני קהל תלמידי ביה"ס הימי בחיפה. וא. אמיר הרצה לפני חוג מוזמנים בחיפה על "הלכי רוח בנוער".

ב"3.3 התקיימה בי.מ.ק.א. ירושלים הרצאתו של י. רטוש על "הושע וכבוש הארץ". א. אמיר הרצה ב"8.3 את השקפות "אלף" לפני תלמידי הטכניון העברי בחיפה. וב"27.3 הרצה ח' אב" שלום על "אלף" בחוג ספרותי בחיפה.

"אלף" מהו? היה ענין הרצאותיו של א. אמיר ברחובות. ב"6.4 לפני קהל תלמידי ביה"ס התיכון המקומי ומוריו, ובבית-בירים שעל הכרמל, ב"4.5 לפני המורים והתלמידים של הכיתות ה" גבוהות בבית-הספר הריאלי.

במשך חדשי החורף נתקיימו מטעם "אלף" גם שיחות הסברה מרובות בחוגי סטודנטים, סמינרסטים ותלמידי גימנסיות בירושלים, בחיפה, ובתל-אביב.

במקביל לפעולות אלו נסתעפה אף גברה פעי' לותם של אוהדי "אלף" בארצות-הברית: בקרב הנוער הישראלי הלומד שם, בתוך המשכילים יוצאי ארצות המזרח, ובצבור הנאור הכללי ה" מתעניין בבעיותיה של ארץ-הפרת.

פרטים על פעולה זו מקוים אנו להביא לחוד באחד הגליונות הקרובים.

שבהם הורגלו להלך משרת-נעורים. והם יודעים שאין זה פילוג אחרון.

גם במשך הקבוצי, כבכל תחום אחר במדינה, יכול הנוער להיות גורם מכריע. גורם של גבוש חדש, גבוש על יסודות חדשים. מול הפרויולוגיה ההיסטורית וההרסנית, מול ניצוחי תורות מיושנות, הממלאות בפועל תפקיד שמרני וריאקציוני — יכול הוא להתיצב ככוח קונסטרוקטיבי, מהפכני ומקדם באמת.

הרהורים מעין אלה אכן עלו בו בנוער המש" קים, אף מצאו להם ביטוי בכינוסיו.

עתה, בשעת המשבר לביתו הקבוצי, האם תעמוד בו הרוח? האם יהיה בו הכוח?

עולמם של המתפלגים

מבחינה תרבותית-רוחנית היהודי הרוסי שלנו הוא בן תקופה מסוימת בהיסטוריה הרוחנית של רוסיה. זוהי התקופה של ראשית המאה ה-20, ערב המהפכות של 1905 ו-1917. תקופה תוססת זו סיפקה גם את החוויה הר" חנית לדור בוני הציונות, עיצבה את אופים, יצרה את יסודות השקפת-עולמם הפוליטית, את תפיסותיהם הארגוניות. תקופה זו העניקה להם את הפתוס המהפכני-הקיצוני; את המסיר רות ללא גבול; את הגישה האינטואיטיבית החזונית (במקום הגישה המדעית); את הצורך בידוי אישי בלתי-פוסק, המלווה חיטוט רגשי סנטימנטלי; את אריכות הנאומים והמאמרים; את הרצינות הכבדה שאינה מבינה הומור ועליצות; את ההסתפקות באימפרוביזציה בכל פעולה ארגונית; את הקנאות המיסטית (יהודית או רוסית?); שאינה מכירה משמעת מאורגנת, ואח ניצני האנרכיזם.

א. גוני, "בטרים", 15.4.51

נלעגים ומבדחים, יהיו בעיניו לערך כמו שנלע" גות הן בעיני האמריקאי הבינוני בן-זמננו המלחמות האידאולוגיות שניטשו בישובי הח" לוצים הפוריטנים במסצ'וסטס, לכתותיהם ולס" עותיהם, במאה ה-17.

אכן, מתקני-עולם וגואלי-אדם דרך כלל מתק" שים הם ביותר לתקון את הליכות ביתם שלהם מתוך הבנה הדדית עם אחיהם ורעיהם.

משנה-טרגיות יש בגורלם של מתקני-עולם כשהם מהגרים ממקום גידולם אל ארץ חדשה ומבקשים להתחיל שם מבראשית. לכוונן שם חברה חדשה ומתוקנת מיסודה. אלה אפשר שיניחו רישומם בהיסטוריה של ארצם זו החד" שה, במסורותיה ובמזגה, ובמידת-מה אפשר אפילו שישחק להם מזלם ובמסגרת חברתם האינסטימית, המבודלת, האוטופיסטית ימצאו סימן-פתרון לקצת מן הבעיות שלשם פתרון עקרו לאותה ארץ; לפתרון בעיותיה של הארץ והחברה המתהווה בה בפועל-ממש לא יועילו הרבה. סוף כל סוף יהיה איזה דור, מוקדם או מאוחר, של בני הארץ הזאת עצמה חייב ליטול על עצמו את המשימה, ולנסות לתקן את העולם ולשנות את פני החברה — במסגרת עולמו שלו, ארצו שלו, חברתו שלו, כפי צרכי המקום, תנאיו ומסיבותיו.

לצד המסכן ביותר בכל פרשת הפילוג הוא, כמובן, נוער הקבוצ. ולא רק משום שהם ה"מושרשים" ביותר בביתם הקבוצי ומשום שלג" ביהם תהיה הטרגדיה כאובה יותר, אלא קודם-כל מפני שבעצם נבצר מהם להבין את הכרחיותו של הפילוג ולהסכים, מבחינה זו או אחרת, עם צידוקו. הקשישים פילגו את מה שהו, בלשונם, "מבצר המעמד", "אור לגויים", "עמדת חלוץ לציונות המתגשמת", "מרכז ההגמוניה החלוצית" וכו', אבל הבנים רואים פשוט איך נבקע הבית שבו ראו אור עולם, איך נחלקים החלמים

הכינוס היסוד של "ברית הקיבוצים הציונית הסוציאליסטית", שהתכנס, כידוע, לאחר השבר אשר הושבר הקבוצ-המאוחד בוועידת נען האומ" ללה, נאם גם מר ש. לביא, — הידוע בחוגי "ההתישבות העובדת" ו"ארץ-ישראל העובדת" כאבי "הקבוצה הגדולה". העתונות מסרה כי "מר ש. לביא עמד בדבריו על איחוד עם החושב השיתופי", אכן, יו"ר הכינוס, פלוני מר י. דובדבני, לא איחר לציין שהיתה זו "דעת יחיד, שאינה נמצאת כלל במעגל המחשבה של המועצה והקבוצ שנוסד כאן".

מסתבר שבאמת היתה זו דעת יחיד. על כל פנים, דעת מיעוט. ואותו ש. לביא נודע כבר כאחד מן המתמיהים, השוקד לנקר עיני אנשים במקוריות וביציאת-דופן, וקשה להניח שבזמן קרוב תהיה שאלת איחודה של "ברית הקבוצים" החדשה שאלה אקטואלית. אבל אין ספק כי אקטואלי יהיה ענין איחודה של זו עם "חבר הקבוצות", וקשה לראות איזה משני הצדדים שבשידוך זה יבקש להמנע ממנו או לדחותו לאורך-ימים. גם לא במקרה נתכנסה מועצת יסוד זו בקבוצת כנרת, ולא במקרה היו בה מראשי המדברים אנשים כלוי אשכול (שקול" ניק), אשר פנחס לבון (לוביאניקר), ובן-ציון ישראלי, שכולם, מלבד כל שאר מעלותיהם, הריהם אנשי-קבוצה ותיקים ודגולים.

התפתחות זו אינה באה להעיד סתם על "תהליך הקיטוב" ב"התישבות העובדת", כפי שיגרסו ודאי הדוקטרינרים מן הקבוצ הארצי, תהליך שבו מתבלטות המגמות "הרפורמיסטיות והזעירבורג" ניות" מזה, והמגמות "המהפכניות והפועליות" מזה. מעידה היא, כמדומה, על משהו שחשיבותו הסימפטומטית גדולה מכך בהרבה, על כל פנים מבחינה של המציאות המקומית שלנו: על תהליך ההתפרקות — או, אם תרצו, "שידוד המערכות" — בכלל המסגרות הארגוניות, החברתיות והאידאולוגיות של הדור הטוען — במידה של התנשאות ובמידה של סלפנות — לעטרת "דור המייסדים" בארץ הזאת.

כל הסכסוכים והפלוגות והמהלקות, כל הוכחות המרים והנוקבים עד התהום, שלוו את התנועה הקבוצית, ואת "ארץ ישראל העובדת" בכלל, מאז ראשיתן ועד לוועידת-בין-הבתרים האחרונה בנען. — כל אלה בלי-ספק מוזרים ונלעגים יהיו בעיני יושב הארץ שיסקור את קורות ימיה אלה בעוד כמה עשרות בשנים.

חורים

אמרה עפרה (בת 13): חברי איתן תענוג לו — חוריי צברים, מבינים ענין, והחורים שלי פולנים כאלה...

(מפי חורה)

ומורים

"מן הנסיון ידוע לי, שהמורה הגרוע ביותר מתניכי הארץ, טוב ומתאים יותר להוראה מב" ני חו"ל כלשהם".

(דברים בשיבה של עובדי אגף החינוך)

אסור להציץ!

אין זו גם הפעם הראשונה שנתקלתי בה בצורה זו או אחרת ואני רואה בה לכן תשובה יהודית טפוסית: גם בלי ניתוח מעמיק יש בה כדי להסביר לכל אדם שהנו פחות או יותר חפשי ברוחו את כל עומק הנחיתות הגזעית שמרגיש אדם יהודי בפני ה"גוי" ואת הכוז התהומי שהוגה היהודי, כאשר הוא יהודי בתחושתו, למוצאו. הדחיפה הנפשית של היהודי לקבוע עקרונות גזעניים חזקה כל כך, שאף אם יהיה אדם זה מתקדם ככל שיהיה, וילעג לתורות הגזעניות כאשר ילעג, תמיד יחזיק בהן למעשה. תסביך זה עמוק מכדי להכיר בו וחזק מכדי התגבר עליו. זהו חלק בלתי-נפרד מתפיסת-העולם, שעליה היהודי אינו יכול לוותר.

המשכתי בשאלותי: האם חשוב לך שיהיה גם בך דת-משה? כיון שהודעת שאינך דתי כלל-ועיקר ואף מתנגד אתה לדת, האם אני רשאי להסיק מכך שגם מומר, או מי שאביו מומר, היה יכול להגר כיהודי? לאחר הרחור קל הודיע שאמנם כן הדבר, דתו של אדם חשובה בעיניו קליפת-השום. גם מומר יהודי הוא, ובעצם בואו ארצה כאילו חזר בתשובה — העיקר הוא מוצאו היהודי.

חזר בתשובה ממה, — שאלתי — ועל שום מה צריך הוא לחזור בתשובה? הרי אמרת במפורש שדתו של אדם חשובה בעיניו קליפת השום! ועל שום מה הנך מקבל בזרועות פתוחות את גרי סך מיקרדו האיטלקים? הרי מוצאם אינו יהודי, ורק בוחס יהודים הם?

פה עלה מתח השיחה בקפיצה והמרצע העדתי-היהודי בצבץ בן-רגע מתוך השק המפ"מי. נאלצתי לשמוע הרצאה שוטפת, אם כי מבולבלת למדי, על כך שהיו זמנים והדת היתה המכשיר ששמר את האומה ד הודית וקיימה, וגם כיום, הוסיף, יש בדבר משום כמל. יהודי הממיר את דתו הנו מתנכר לאומה וגרי סך-מיקרדו שיתפו את עצמם מהכרה בגורל האומה, ולכן יהודים הם.

רק לא להגדיר...

ובכן, מה שאמרת ביחס לדת שהיא שוה בעיניך קליפת השום אינו נכון כל עיקר, וביחס לקביעת ההשתיכות לאומית על פי שיתוף-גורל, הרי כיון שאתה רואה במלחמת העצמאות מלחמה יהודית — והאם מגיע לפי דעתך התואר יהודי לכל מתנדבי מח"ל הנוצרים? הרי הם ודאי שיתפו עצמם בגורל האומה! האם הם יהודים בעיניך?

וכאן הגיעה שיחתנו למבוכ אטום, כמו שקורה תמיד במקום ובשעה שאדם מרגיש שעוד הצצה אחת לעכסם של דברים, לאמיתותם, ותהרס כל תפיסת עולמו.

— חדל כבר מן הפלפול שלך! — התרתח — מי זקוק להגדרות במקום שהכל ברור ומובן! פתאום בא זה ועושה את עצמו כאילו אינו יודע מה זה יהודי? אפילו אם לשנינו הדבר אינו ברור — אין זה משנה, כי ה"גוי" יודע זאת יפה מאד — ודי בכך.

ובזאת "חוסל" הענין שוב. המסיבות היו צנועות יותר מבכנסת, אך מאלפות היו לא פחות.

תשובותיו של איש-שיחי לא יכלו להניח את דעתי. אבל בפעם המאה-יזאחת שוב נתאשר לי עד היכן מגיע עמקה של ההרגשה הבדלנית-העדתית בתוך האדם היהודי, ויהיה מסוהו מה שיהיה.

היהודי, ולא רק לחלקו הנחשב רשמית דתי וריאקציוני?

השיחה

מוצא אני משום תשובה על שאלותי אלו בשיחות שמזדמן לי לשוחח עם אנשים מחוגים שונים של הצבור הישראלי. ואביא בזה לדוגמה תמציתה של שיחה, אחת מני רבות, עם איש השומר-הצעיר, אדם משכיל, חבר-קבוץ ותיק בארץ, ולכאורה הטפוס ה"א-הידיעה של אדם מתקדם בתחומנו. דומה אני גם שבדבריו לא חטא ולא סתר, שלא במתכוון, את הא-דיאלוגיה הרשמית של תנועתו. במכוון אביא אותו קטע שיחה בו מלאתי תפקיד של שואל והוא היה המשיב.

ובכן, שאלתי, מה הוא, לפי הגדרתך אתה, יהודי? מי זה זכאי, לפי דעתך, לבוא ארצה כעולה על פי חוק-השבות?

המצאה

ב"הצופה" מיום 14.5.51 מצאנו את הפ"י נינה הזאת. קראו ותייהנו:

הצעה לשומרי שביעית

עט התקרבותה של שנת השביעית (תשי"ב) מתעוררות בעיות בכמה קבוצים דתיים וחוגים מנאמני היהדות, שאין ברצונם להשתמש ב"ה" תיר" איד לקלקל שנה זו הבאה עלינו לטובה. הצעתו היא: היות וישנם ב"ה במדינת ישראל שטחים שלא החזיקו בהם לא עולי מצרים ולא עולי בבל, במיוחד השטחים מעוגה אל חפיר דרומה עד אילת, (פרטי הגדרת השטחים אין מקומם בעתון), וכל שלא החזיקו בו לא עולי מצרים ולא עולי בבל הרי מותר גם לעבדם בשביעית כמפורס בשביעית פ"ו מ"א וכן נפ"טק להלכה בר"מ פ"ד רכ"ו מהלכות שמיטה ויובל. אי לזאת יוכלו הקיבוצים האלה להתע"טק בחקלאות בשטחים אלו והממשלה המעוניינת בפתוח הנגב ודאי תתמוך בהם. על כל פנים רצוי שיתנו דעתם על כך.

הרב שמואל אליעזרי

בית וגן, ירושלים עיה"ק ת"ו

כל מי ששייך לאומה היהודית, השיב: כל מי שהוא נין ונכד לאלה שגלו מהארץ ורוצה לחזור למולדתו. ואיך תדע מיהו נין ונכד ומי לא? מהו סימן ההיכר שלו, אם יש כזה? האם מספיקה עדותו של אדם על עצמו, או שמא עליו להביא תעודות כלשהן? מכיון שלא כל יהודי יכול להביא תעודות, מספיקה עדותו של אדם על עצמו.

ובכן, חוץ מעקרון המוצא הנך דוגל אף בכך שהג" דתו של יהודי יכולה להיות סוביסקטיבית בלבד, ללא כל סימן הכר אוביסקטיבי? ומי ערב לך, למשל, שלא יהודים, אשר מאיוו סבה שהיא רצונם להגר ארצה, לא ינצלו בהמוניהם את המצב? והרי אתה נמצא "פותר" שאלתם של גויים, חסידים?

כאן קבלתי תשובה אשר מן הראוי למסרה לא רק כלשונה אלא גם ברוחה. היא נאמרה תוך חיך ער-מומי ובתנופת אצבע, כמי שחושף רו עתיק ידוע עם נופך של "סמוך-על-הדוד". אל תדאג, השיב, אין אי בעולם שישתגע פתאום ויסען שהוא יהודי. לא אעמוד לערוך ניתוח מדקדק לפשר תשובה זו.

מלח ספרדי נוצרי נעצר בחיפה באשמת כניסה בלתי חוקית לארץ. בבית הדין טען לזכותו (ומסתבר כאן ממילא שעורך-דינו הוא הוא אשר "הבין את הענין") שהנו ממוצא אנוסים יהודים. נין ונצר למרנים. בזכות מוצאו, שוחרר...

בעית זוגות ה"עולים", במקרה שאחד מבני הזוג אינו יהודי, נפתרת בדרך כלל על נקלה, — כתב לא מזמן אחד מעתוני הארץ. עוד בנמל בחיפה יועצים לבן הזוג שאיננו יהודי להתגר, וברוב המקרים נעשה הדבר: "בטכס קצר" נפ"תרת השאלה, ולבן הזוג ניתנת רשות כניסה ארצה בתור יהודי — כחוק. (אגב, העתון לא פרש מה הדין במיעוטם של המקרים)...

דוגמות אלו, אשר נאספו כלאחר יד מן הע"תונות, הן שתי דוגמות טפוסיות ומאלפות מתוך מקרים רבים מאד, ויש בהן כדי להמחיש את התפיסה היהודית בכללה.

התפיסה ה"לאומית" היהודית בנויה על שהרתו של עקרון המוצא — שהוא למעשה עק"רונני גזעני — מזה, ועל העקרון הדתי מזה. על ציר זה, דת-מוצא, סובבת למעשה כל התפיסה היהודית כולה, אם בגרסתם של אנשי "חרות", "הבוקר" ו"הצופה" ואם בגרסתם של אנשי "התרבות המתקדמת" מהשמאל. ההבדלים הם רק הבדלים בסגנון ובהטעמה.

מיהו יהודי?

ולמעשה, מיהו הגדרתו של יהודי? מי ומה הוא יהודי? מיהו ומהו, למשל, אותו אדם הרשאי בבוא עת רצון מלפניו להגר לגבולות המדינה על פי חוק-השבות המפורסם. המקנה זכות זו לכל יהודי באשר הוא יהודי? שאלה זו, שאלת הגדרתו של יהודי, אשר נשאלה פעם בכנסת, נחנקה באותו מעמד על ידי אחד השרים. "אין צורך להתפלפל ולהגדיר הגדרות מיותרות", טען השר. "יהודי הוא כל אדם אשר עלול היה או עלול יהיה להיות נרדף על יהדותו, אם מסבות גזעיות ואם מסבות דתיות, ובעל הכרה יהודית —

וחסל". ואמנם "חוסלה" השאלה באותו מעמד ואיש לא פצה פה, לא מימין ולא משמאל. וגם ברור מדוע: הרי אם לדוש בדבר ולהגדיר הגדרות ברורות, יעלו על פני השטח ובצורה ברורה וחתכת העקרונות הדתיים הגזעניים שעליהם בהכרח תקום כל הגדרה ממין זה, ולזאת עדיין אין אומץ-לב מספיק למדינה צעירה, המתימרת להיות דמוקרטית ומתקדמת.

מוטב להם להללו שתשאר הבעיה מעומעמת בהכרתם, או אפילו בתת-הכרתם, של אזרחי המ"דינה. גם בצורה סמויה זו פועלים עקרונות אלה את פעולתם הבדלנית-הגזענית הדתית. בצורה המניחה את הדעת היהודית.

הנני חוזר ושואל את עצמי: אולי טעיתי, שמא יש בכל זאת הגדרה אחרת ליהודי, הגדרה שאינה מתבססת על מוצא או דת? אולי יש למושג "יהודי" הגדרה אוביסקטיבית, ולא הגדרה סוביסקטיבית בלבד של אדם המעיד על עצמו שיהודי הנהו, שהוא בעל הכרה יהודית ותחושה יהודית וכו'? או שמא מגוים אני כשאני מייחס עקרונות דתיים-גזעניים אלה לכלל הצבור

הדי „אלף“ בחוץ לארץ

שלנו מקרוב יודעים נאמנה כי אותם הצעירים שגילו כוח רוחני כה עמוק במלחמה עם הערבים, זרים הם בתכלית לערכים הרוחניים והמוסריים של היהדות. שלמענה שפכו את דמם.¹ ב„הערה בקרתית“ למאמרו של ד"ר ש. קוראת מערכתו של כתב-העת „להאריך רוח עם יהודי יש-ראל“, המערכת מבקשת להתנחם בסברה ש„במסורת היהודית ובאצורות התרבות המודרנית יגלה הישוב יסודות למניגה חדשה של ערכים יהודיים“.

„כנענים בארץ ישראל“

בכתב-העת היהודי-הקאנאדי „ג'ואיש פוסט“ הופיע מאמר אינפורמטיבי בשם „הכנענים בארץ ישראל“, שענינו „העברים, שברגל קוראים להם כנענים“, „קבוצת אנשי-ספרות צעירים, המוצאים בתרבות, בלשון ובספרות העשירות והשוקות של העברים הקדמונים את המכנה-המשותף בינם לעדות המקומיות הסמוכות במזרח-התיכון“. בעלת המאמר עומדת על הופעתו של טפוס אדם חדש מתוך כור-ההיתוך הישראלי, טפוס אדם שבשאיפותיו ובמושגיו הוא נבדל במידה ניכרת מ„אחיו-לדת בגולה“, ומציינת שבני הארץ וגידוליה — „שאותם באים, העברים“ לייצג — קנו להם גישה מיוחדת-במינה לדברים ויציבות נפשית בולטת.

המשך המאמר הוא הרצאה עניינית על עיקרי השקפותיו הלאומיות והמדיניות של „אלף“.

מכנה משותף

ענין לעצמו קובע המאמר „שוד יש תקוה ביש-ראל“ בחוברת אפריל של הירחון „קומישן“, כתב-העת הבפטיסטי למדינות-הדרום של ארצות-הברית, המופיע בריצ'מונד שבוירג'יניה. מאמר זה דן בתופעה ה„עברית“ במדינת ישראל מנקודת-ראות נוצרית-ליבראלית.

בעל המאמר, שהוא „רועה“ קהילת הבפטיסטים במדינת ישראל, פותח בסקירה על השאלה הדתית במדינה, ומציין את ההתקפות הארסיות בעתונות על מוסדות החינוך של המיסיון בישראל, את התגובה הליבראלית העזה ביותר על התקפות אלו הוא רואה ברשימה „דברים פשוטים על חינוך נוצרי“ מאת מ. הצור, שהופיעה באפריל 1950 ב„אלף“. בעל המאמר מאריך לצטט מרשימה זו, ומעיר: „מענין לציין כי העתון הנ"ל מייצג מספר סופרים צעירים מבני הארץ“, והוא מוסיף ואומר:

„הממשלה הנוכחית וכל המפלגות הגדולות מחזיקות בתפיסה של מדינה-יהודית על מנת לקיים את ענינם של יהודי אמריקה וקבוצים יחרידיים אחרים בתרומות לבנין הארץ. בתוך כך עמלה קבוצת סופרים צעירה זו להוכיח כי מש-מעות קיומה של מדינת ישראל טמונה במציאת מכנה-משותף רחב יותר מיהודיות, או רקע יהודי לכלל אזרחיה“.

הרועה הבפטיסטי מספר על יחסם של אנשי „אלף“ אל היהדות החרדית, על תביעתם להיתוך אזרחים ממוצא יהודי, נוצרי ומוסלמי להווה לאומית אחת, לאומה עברית, ומסיים בדברים הבאים:

„אנו הבפטיסטים המעטים בישראל מצאנו עידוד רב בגילויי אחרון זה של תפיסת-דברים בהירה המתפתחת מתוך הערבותיה השרויה עדיין בכל“.

מפניות עולם שונות מגיעים אלינו הדי רעיונותיו של „אלף“: מצרפת ומצפון-אמריקה, משוודיה ומדרום-אפריקה, בעיקר מטפלים בנו כתבי-עת יהודיים, באנגלית, ביהודית ובלשונות אחרות. התגובות היהודיות הן, לעתים קרובות ביותר, תגובות של תמיכה ואיבה, אם כי יש לציין שפהרשם מבצבצת גם נימה של הבנה. התגובות בעתונים לא-יהודיים חדורות על הרוב רוח של אהדה ואמון.

נביא כאן רק שלש-ארבע מן התגובות שהגיעו לידינו.

זרות לערכי היהדות

באחת החוברות של „רקונסטרוקשניסט“, כתב-עת בלשון האנגלית של זרם „רפורמי“ רב-השפעה ביהדות האמריקאית, מביע ד"ר שטיין² ברג, נשיא הארגון היהודי-הטריטוריאליסטי „פריילנד“, את חרדתו מפני „התכחשותם של יש-ראלים רבים למקורות תרבותם“, והוא מספר על „תנועה המתגבשת ומתארגנת בנוער הישראלי, שעיקרה הוא הניתוק מן העם היהודי“.

ד"ר שטיינברג כותב:

„תנועת-העברים“ הזאת מותחת קו חריף של חציצה בין העם העברי האמיתי לבין יהודי ה„גולה“ וכל ההיסטוריה היהודית. כשהם דנים, למשל, בעתונם „אלף“, בעתידה של הספרות במדינת ישראל, דוחים הם לא רק את הספרות שב„ידיש“ אלא גם את כלל הספרות ה„עברית“ של כל הדורות שיוצרה היו יהודים שלא מילדי ישראל.

„לא אחד מחשובי האישים במדינת-ישראל הצהיר בזמן האחרון כי המכירים את הנוער

„המשך או כנען“

בוכוח שערך ירחון יהודי-אמריקאי בשם „צ'וקונפוט“, וכוח שהתנהל ברציפות על עמודי כמה מחבורות הירחון, השתתף הסופר היהודי א. גולומב, במאמר בשם: „המשך או כנען“, בעל המאמר רואה את תנועת ה„כנעניות“ במדינת-ישראל כ„הפגנה גלוית לב לחבוי בלב רבים מבני הארץ“, וכה יאמר:

„יישר כוחם של הכנענים בישראל על העזתם החשופה, שהם אומרים בגלוי מה שאחרים מצ-פינים, לפעמים אף מעצמם. הם שמים את הדגש נכונה: אנו רוצים להינתק מעל כל שבטינו, מעל העבר שלנו, אין אנו רוצים לדעת מי אבינו ולהכיר את אמנו. די! חסל! שלום, או לילה טוב, עם יהודי, — נקומה ונבנה לנו עם חדש“...³ כאמור, מתחבט בעל המאמר בברירה: „המשך — או כנען“ מן הבחינה היהודית, והשבהים שהוא קושר ל„גילויי-הלב“ של אנשי „אלף“ באים לצורך המסקנה שהוא מעונין בה: „המשך לעם היהודי אפשרי רק אם יישמר ויטופח ההמשך של התרבות היהודית האידיושית במקורה“.

גין קמחי

חידת מדיניות-החוץ הישראלית

בכל הדיונים הדיפלומטיים והאסטרטגיים על המצב הנכחי של המזרח התיכון נשאלת השאלה: מה רוצה ישראל, לאן היא שואפת?

בר סמכא גדול, העוסק כעת בתכנון אסטרטגי של המזרח התיכון, הגדיר את דאגתו במלים אלו: אינני יכול להבין מה הם רוצים לעשות. נסיתי להרגיש עצמי בעורם, אבל לא יצא כלום. המדיניות הנוכחית של דקירות מחט רק מרגיזה את הערבים, מגשרת את פילוגיהם, ויוצרת דוקה את המסיבות שמדיניות ישראל צריכה להיות לכאורה למנוע...
הצידוד בזכות ישראל הפך כמעט לאופנה. לכולם יש ענין משותף ועמוק בישראל. הם סבורים שישראל צריכה להיות מנהיגות נאורה וליברלית במזרח התיכון. והנה הם עומדים שוב לפני אכזבה. אין הם רואים שום סימן למנהיגות ישראלית במזרח התיכון ואינם רואים שום הצהרה ברורה של מטרות.

לא ידידי ישראל ולא יריביה, ולעתים אפילו דובריה, לא ידעו מה היא רוצה כאמת, ובמשך השנים והחדשים נעשו המטרות הישראליות יותר ויותר מטושטשות, שליליות ובלתי ודאיות.

כל דבר היה טוב יותר מן הגישה הנוכחית שאין יודע מה עומד מאחריה.

(„הבוקר“, 1.6.51)

המפלגות בעראק

המ"ל: א. י. סופר
העורך: א. אמיר
תל-אביב: ת. ד. 2860, או: דפוס מל"ן, ר' הלל הוקן 6.
ירושלים: א. אמיר, המושבה היונית, בית 37.
חיפה: י. קינן, גדעון 17, הדר הכרמל.
נדפס בדפוס מל"ן בע"מ, ת"א
ההפצה: חב' "פלס"
גלופות: הצינורופיות המאוחדות
דמי החתימה לשנה: לירה אחת
לחצי שנה: חצי לירה
מחיר החוברת 100 פר

על המאסרים הרבים, והודיעו כי אם תפגע הממ"שלה לרעה ביהודים יצאו הקומוניסטים להגן בנשק על היהודים. בקיץ 1949 פרסמה המפלגה הקומוניסטית כרוזים הקוראים לתמיכה בהקמת מדינת ישראל. בכרוזים אלה מתוארת ישראל כנקודת חלוץ הנושאת רעיון החירות והשחרור ל"ארץ הסהר הפורה". תקות עם-עיראק — נאמר בכרוזים — במדינת ישראל הסוציאליסטית-הדמוקרטית, "מדינת הפועלים", שממנה יצא האור לכל סביבותיה.

מפלגת א-שעב (מפלגת העם): מפלגה סוציאליסטית, הגדולה במפלגות הלי-גליות (בכל זאת אין חבריה מגלים את שיכותם למפלגה). מורכבת בעיקר מהשכבות המשכילות. מנהיגה: עזיו שריף. נלחמה בזמנה נגד חדוש החוזה עם בריטניה. נרדפה תמיד ורבים מחבריה הושלכו לבתי כלא ועלו לגרדום. מפורסם המקרה של תלית ארבעה נערים ביום אחד, שנים מוס"למים. אחד יהודי ואחד נוצרי, באשמת קומוניזם. האחד הספיק לקרוא לפני מותו: "לשוא מנסה הממשלה להפחיד את האנשים המוסרים נפשם על קדוש רעיונם. כל אחד מאלה נמשל לאריה, ואם יפול אריה אחד — אריות רבים יבואו למלא את מקומו".

כמו כן לא נשכח מותם הטרגי של המשורר-הסופר צאלח-בחר-אל-אום, חבר הועד המרכזי של מפלגת העם עבד-אלרחים-שריף, שופט ועורך-דין מפורסם. הראשון עונה עד לשגעון, והשני יושב עד היום בבית הכלא על שהגן בגלוי על היהודים והאשים את הממשלה בבגידה לא-מית ושעבוד לאימפריאליזם הבריטי.

רבים ממפלגה זו יושבים כיום בכלא. תקותם: נפילת המשטר הנוכחי במאבק העם ובעזרת "מדינת ישראל הדמוקרטית". המפלגה הדימוקרטית הלאומית: מפלגה סוציאליסטית מתונה. מורכבת מזרם שמאלי וזרם ימני. רבים מחבריה בני המעמדות הגבוהים. התנגדה להקמת מדינת ישראל, וני-מוקה: א) בני פלסטין הם ערבים והם אדוני הארץ. ב) היהודים אינם אלא עדה דתית ואין להם זכות לתבוע בעלות-עם על איוז טריטוריה שהיא. אשר ליהודים בעיראק: עיראקים הם המחזיקים בדת היהדות.

המפלגה הלאומית המאוחדת (אתחאד אל וטני): מפלגה שמאלית, דומה ל"מפלגת העם". מפלגת "החפשים": מפלגה דמוקרטית. נלחמת לעצמאות עיראק ושחרורה מתלות. התנגדה להקמת מדינת ישראל שראתה אותה כפולש זר לארץ ערבית. השתתפה בהפגנות נגד המשטר הקיים בעיראק.

היהודים בעראק פרט למפלגת איסתיקאלל שגנתה תמיד את היהודים, נהנו היהודים תמיד מיחס אוהד מצד כל שכבות-העם, ומעמדם במדינה היה יציב ומכובד עד להקמת מדינת ישראל. אך גם לאחר המלחמה בישראל לא נתערער מעמדם ולולא התעמולה הציונית שזרעה שנאה בלב עיראקים והפחידה הרבה את היהודים — לא היתה מתחילה כלל עליית יהודים מעיראק. גם כיום עושים יהודי עיראק את כל המאמצים לצאת לפרס ולא ליש-ראל, ורק מחוסר אפשרות זו ומאין ברירה הם יוצאים לישראל.

בגווד לידוע ולמקובל בישראל, עיראק היא ארץ תוססת מאד, אחוזת להבות מרד, עתירת חולמים ולוחמים. מוזר עד כמה לא ידועה ביש-ראל אהדתם העמוקה של רוב בני עיראק למדינת-ישראל, התלהבותם הרבה להקמתה, והתקוות היתרות שהם תולים בה.

הדברים הבאים גרשמו מפי צעירה יהודית שהגיעה לישראל מבגדאד, מקום שהיתה עס-קנית פעילה בארגון פוליטי שמאלי חשאי-למחצה.

מפלגת איסתיקאלל:

מפלגה ימנית קיצונית. המפלגה הפשיסטית היחידה בעיראק. מתימרת באיסלם לצרכי תע-מולתה. משרתת במעשיה את האינטרסים הברי-טיים בעיראק. עם יסוד מדינת ישראל עסקה בפעילות בהסגרת אנשים חשודים באהדה ליש-ראל וספקה את העדות הדרושה לכך בבתי-המשפט; הודות לה הושלכו רבים (מורים, תל-מידי גימנסיה ואוניברסיטאות, עורכי-דין, שופ-טים, פקידים גבוהים) לבתי-הכלא ולמחנות הסגר. המפלגה הקומוניסטית החשאית:

מפלגה אי-ליגלית, גדולה מהמפלגות הליגליות. כוללת מספר רב של פועלים, סטודנטים ומורים. רבים מחבריה יהודים. זמן מה לפני הקמת מדינת ישראל, כשרצתה ממשלת עיראק לחדש את הב-רית עם בריטניה, הפגינו הקומוניסטים בהפגנות מאורגנות בכל ערי הערך, נגד האימפריאליזם הבריטי ונגד הממשלה שכירת הבריטים. קראו למהפכה סוציאלית, מחו על רדיפות המיעוטים.

רשימות ערביות

אנחנו לישראל...

חלס! — טפח יסין בשולחן. — השבוע אני מסתלק מכאן ואומר שלום למדינת-ישראל: לתסריך הקדוש, ולתעודת-הזהות הזמנית, ולצנע, ולנקודות, ולעולים החדשים... לאן? — חרד מוסא.
— לאן? אלך לי אל מדינת ירדניה!... מדינה ערבית שקטה וברוכה, ארץ ששווקיה מלאים כל-טוב; ארץ חופש, בטחון ושובע!
— הבייתה, אל המולדת! — אמר מוסא.
— הנה אני מתהלך לי בחוצות העיר הש-אננה. — הלם יסין. — ושוב אותם מראות המר-לדת החביבים: אלה הבתים העתיקים... פני ה-אנשים הנעימים בחן תלבשתם... פתחי החנויות על כל מגדיהן... סלסולי מנגינות ערביות בשור-קים... זה זרם החיים הססגוני... זו מתינות הה-ליכות... כיין עתיק מדורי דורות...
— היכן כל אלה, היכן? — נאנח מוסא.
— ולערב — שומע אתה? לעת-ערב אני יוצא לי אל בית-הקפה לבלות שעה בנעימים... משלב זרועי בזרוע החביבה, ובאים שנינו — — — יסין הפסיק פתאם והציץ בחרדה בפני חברו.
— מה לך? מה נבהלת? — תמה מוסא — מתה עליך הנערה פתאם...?
— לא... — גמגם יסין — רק שכחתי: הלא הנ-ערה... מה אני סח? — טפח על מצחו. — שלוב-זרוע עם הנערה אל בית-הקפה? לא זה המנהג! במדינת עבדאללה?? ואולי גם צעיף על פניה? תה-תה-תה! לא מדינת ישראל היא זאת! יפה אמרתי!...
— ודאי! — הרצין מוסא — אצלנו לא כבמדי-נת-ישראל — הצניעות קודמת לכל. ומוסר הדת!...
— כן, מוסר הדת... — תופף יסין על השולחן בעצבנות — איוז דת? — התכעס פתאום.
— מה פירוש "איוז"?... — התבלבל מוסא — הלא דת... דת האסלאם כמובן...
— אבל מה לי ולאסלאם? — התקצף יסין. — אינני דתי כלל! מה אני בעיניך? — אחד עתיק שומר-מסורת, סוגד אפיים למכה... מסלסל תפיר לות קוראן ונשבע שבע ביום באללה וכל קדו-

— חס ושלום! — נפחד מוסא.
— הנה הנם! — צעק יסין. — הנה אני רואה אותם לעיני: כל המכהנים בקודש, כל הנשבעים בזקן הנביא, הממללים פסוקי-קוראן ומושכים אחריהם את השוכל הבלה, עתיק הימים... עמוד מפניהם ביראת הכבוד, השתחוה לפניהם אפיים ארצה, התאבק בעפר רגליהם!... שכח כי בן אתה לזמנים מודרניים ושומר לבך ופיך מהגות מלה חדשה, חפשיית...
— תודה לאל! — קרא מוסא — עוד במדינת-ישראל אנו! ורוחנו לא בכבלים ולשונונו חפשיית להביע מלותיה...
— כן — נרגע יסין. — בישראל אנחנו. ארץ חד-דשה מתעשרת מכל יושן, והלא כאן, למרות הכל, רוח אחרת נושבת, והאוויר רענן, מבשר צמיחה... היתה שתוקה רגע.
— כן. — אמר יסין לאחרונה. — עוד יצמח ה-חדש. כאן יצמח... ונחכה לו. ואנחנו... על אף הכל — אנחנו לישראל...

א. רם